

Beboernes Stemme

Beretninger om et system

REGION SJÆLLAND
KØFØEDSMINDE
-vi er til for dig

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

BEBOERNES STEMME

Beretninger om et system

Søren Holst 2022

Kofoedsminde / Region Sjælland 2021

Udgivet af:

Kofoedsminde / Region Sjælland

Højbovej 9

4970 Rødby

Tlf. +45 54 61 08 00

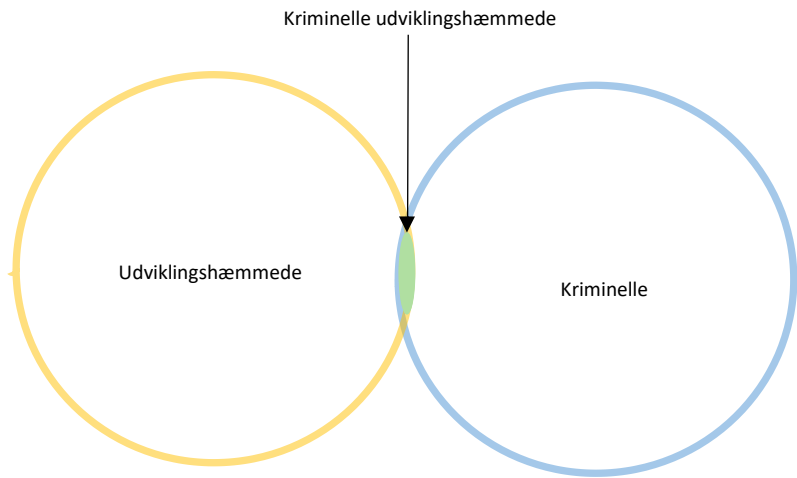
sho@regionsjælland.dk

© Copyright: Søren Holst & Kofoedsminde

ISBN 978-87-973790-0-4

Forfatter

Søren Holst er forsknings- og udviklingskonsulent på Kofoedsminde / Region Sjælland <https://kofoedsminde.dk/> og Ekstern samarbejdspartner v. Aalborg Universitet, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde. Tilknyttet FoSo's undergruppe SOSA, Sociale problemer, sårbarhed, og styring i det specialiserede sociale arbejde. <https://www.soc.aau.dk/forskning/forskningsgrupper/sosa/>

Inspiration Norsk Rettsmuseum (Furseth 2015)

Udviklingshæmmede og pigtråd, er det ikke lige at overdrive det lidt?

Beboer på Kofoedsminde

Indhold

Prolog	6
Forord.....	7
Resumé.....	11
Indledning.....	13
Læsevejledning.....	15
Del 1.....	17
Beboernes stemme	17
Barndom og opvækst	17
Den problematiske barndom	17
Den problematiske skoletid.....	26
Venner og sociale relationer under opvæksten	29
Opsamling på barndom og opvækst	31
Kriminaliteten.....	33
Den første kriminalitet og mødet med retssystemet	33
Den kriminelle karriere.....	43
Opsamling om kriminaliteten og mødet med retssystemet	50
At bo på Kofoedsminde.....	52
Mødet med Kofoedsminde.....	52
Hverdagen på Kofoedsminde	55
Opsamling om at bo på Kofoedsminde	62
Personalet	63
Den "gode" pædagog	63

Den "dårlige" pædagog	68
Opsamling af afsnittet om personalet.....	73
De andre beboere	75
Opsamling på afsnittet om de andre beboere	78
Menneske og system.....	79
Opsamling på afsnittet menneske og system	83
Fremtiden.....	84
Opsamling på afsnittet om fremtiden	88
Afrunding.....	90
DEL 2	97
Institutionen Kofoedsminde.....	97
Retlig regulering	98
Tre typer lovgivning.....	98
Mentalerklæringen.....	100
Domstyperne	102
Længstetid.....	105
En organisation i rivende udvikling	106
Dansk lovgivning og udenlandsk	107
Socialpædagogiske tilgange på Kofoedsminde	108
Min egen rolle	111
Udvælgelse af beboere.....	112
Gennemførelse af interview.....	113
Analyse	114

Litteratur	116
Bilag	121

Prolog

”At man, når det i sandhed skal lykkes en at føre et menneske hen til et bestemt sted, først og fremmest må passe på at finde ham der, hvor han er, og begynde der.

Dette er hemmeligheden i al hjælpekunst. Enhver, der ikke kan det, han er selv i en indbildning, når han mener at kunne hjælpe en anden. For i sandhed at kunne hjælpe en anden må jeg forstå mere, end han - men dog vel først og fremmest forstå det, han forstår.

Hvis jeg ikke gør det, så hjælper min mere-forståen ham slet ikke. Vil jeg alligevel gøre min mere-forståen gældende, så er det, fordi jeg er forfængelig eller stolt, så jeg i grunden i stedet for at gavne ham egentligen vil beundres af ham. Men al sand hjælp begynder med en ydmygelse: Hjælperen må først ydmyge sig under den, han vil hjælpe og herved forstå, at det at hjælpe ikke er det at herske, men det at tjene, at det at hjælpe ikke er at være den herskesygeste, men den tålmodigste, at det at hjælpe er villighed til indtil videre at finde sig i at have uret, og i ikke at forstå, hvad den anden forstår”. (*Kierkegaard 1859*)

Forord

På Kofoedsminde, som er Danmarks eneste sikrede botilbud for udviklingshæmmede, er vi meget optaget af at se mennesket – også når der er tale om udviklingshæmmede mennesker, der har begået meget alvorlig, personfarlig kriminalitet, og som derfor er 'spærret inde' (har dom til ophold på sikret, socialt botilbud) mod deres vilje. Og en af vores bærende værdier er, at vi altid bestræber os på at tale med vores beboere i stedet for at tale om dem. Man kan også sige, at vi bestræber os på at møde den enkelte beboer menneske til menneske. Det lyder nemt – men det er i virkeligheden hamrende svært!

En anden af vores værdier i forhold til beboerne er, at vi er fredelige. Og hvem er ikke det? Jeg vil gætte på, at langt over 9 ud af 10 mennesker på hele kloden ser sig selv som fredelige – og alligevel er der konstant krig og konflikter mange steder. Det siger måske noget om, hvor svært det kan være at praktisere indlysende selvfølgeligheder i en kompleks hverdag på Kofoedsminde, hvor alle medarbejdere i øvrigt er udstyret med overfaldsalarmer af sikkerhedsmæssige årsager.

For at blive bedre til at virkeliggøre vores værdier i det daglige arbejde har vi 'opfundet' en arbejdsform, som vi kalder 'Fælles Praksis', hvor alle medarbejdere gennemgår et 10 måneders udviklings- og undervisningsforløb med henblik på at blive bedre til at omsætte vores værdier til en arbejdsmæssig praksis. Og efterfølgende følger vi kontinuerligt op, således at vi sikrer, at udvikling og undervisning også 'går i drift' og bliver til en del af hverdagen.

Men for at kunne tale med vores beboere og altid være fredelige (og i øvrigt også for at fortælle omverdenen om vores arbejde og erfaringer) har vi brug for mere viden. Og vi er så heldige at have vores eget lille forskningsteam, som består af 2 medarbejdere, som begge bedriver forskning i forhold til vores målgruppe og arbejdet med den.

Beboernes Stemme er et projekt, som Søren Holst har gennemført med henblik på at skaffe mere viden om vores beboeres tanker, drømme og synspunkter. Og resultatet foreligger nu i form af denne rapport, som giver et blik i de interviewede beboeres verden. Det er spændende læsning!

Selv hæfter jeg mig især ved 3 forhold:

For det første er det tankevækkende, at social arv tilsyneladende også spiller en rolle i forbindelse med kriminalitet begået af udviklingshæmmede (handicappede) mennesker.

For det andet er det svært bekymrende, at de interviewede beboere ikke oplever at kunne forstå retssystemets behandling af dem. De erklæres ikke egnede til straf – og alligevel spærres de inde uden længstetid for indespærringen. Det har de svært ved at forstå – og samtidigt erfarer de også at skulle være på Kofoedsminde i meget længere tid, end hvis de var blevet erklæret egnede til straf og dermed havde fået en almindelig fængselsdom. De oplever - med andre ord - at deres retssikkerhed er blevet taget fra dem. Og det bør vel give anledning til eftertanke hos beslutningstagere, jurister, behandlere og socialpædagoger?

Og for det tredje er det lige så bekymrende, at de institutionelle rammer på Kofoedsminde bestyrker dem i, at de er frataget grundlæggende indflydelse på eget liv – også i dagligdagen. Og jeg kan bestemt godt følge dem: På den ene side skal de fx betale husleje og kost – og på den anden side oplever de ikke at kunne få lov til selv at bestemme, hvad tid de skal i seng, og hvad de skal have at spise. Og det har i hvert fald givet stof til eftertanke hos mig som forstander for det sociale behandlingstilbud, de har tvungent ophold på.

Men der er mange andre interessante pointer og betragtninger i rapporten. Læs selv og dan dig din egen mening. God fornøjelse!

Kay Jokil

Forstander, Kofoedsminde

Resumé

Det vigtigste ved et studie som dette er de fund eller indsigter, som kan skabe grobund for en bedre praksis og en bedre forståelse og organisering af området. Derfor lægges dette resumé frem forrest i teksten. Indholdet i resuméet rummer ikke alle de fund, der er gjort i studiet. Dem må man læse hele rapporten eller opsamlingerne som minimum for at få med. Indholdet af dette resumé er det, som jeg ser som de vigtigste fund, hvor ændringer i såvel praksis, som i lovgivning og organisatorisk styring, kan skabe forbedringer og større klarhed for beboerne på Kofoedsminde. Samtidig kan disse mulige ændringer også være medvirkende til at skabe større enhed og klarhed i den socialpædagogiske hverdag.

Generelt er der mange fund, der er en bekræftelse af det, vi allerede mener, at vi ved, eller tror vi ved. Dem må man læse hele rapporten, eller opsamlingerne som minimum, for at få med. Til gengæld er der to fund, som er vigtige at fremhæve over andre.

Flere af de interviewede beboere giver udtryk for, at især nogle de forskellige retslige regler omkring deres anbringelse er meget svære for dem at forstå. De er ifølge loven ikke egnede til straf, hvilket de godt er klar over, og de forstår derfor ikke, hvorfor de er indespærrede. De oplever, at de straffes. Begrebet "længstetid" oplever de som en tidsangivelse for, hvornår de kommer ud. Eksempelvis en længstetid på fem år betyder i deres ører, at de så må komme ud om fem år. Det betyder imidlertid, at dommen revideres efter fem år, og at de i den virkelige verden kan komme til, i nogen tilfælde, at tilbringe årtier på Kofoedsminde. Men udviklingshæmmedes nedsatte evner til at forstå kompleksiteter er netop en del af det at være udviklingshæmmet, og derfor fastholder de det, de umiddelbart forstår: "Fem år!"

Så er der mødet med den institutionelle verden, som Kofoedsminde er en del af. Beboerne på Kofoedsminde er uanset deres dom, danske

medborgere, med samme rettigheder som alle vi andre. Enkelte af beboerne oplever imidlertid, at de ikke har nogen rettigheder, og med mine ord er ekskluderet af det danske samfund. De oplever ikke, at de bestemmer over eget liv, og føler sig frataget helt åbenlyse rettigheder, som selv at bestemme hvad de vil have til aftensmad, hvornår de skal gå i seng, og hvornår de skal rydde op i deres lejlighed.

Selvom beboerne er diagnosticerede som udviklingshæmmede, har det været min oplevelse, at på trods af, at de har svært ved at forstå de ovennævnte problemstillinger, så kan de ind imellem evne at deltage i mere komplekse samtaler og give meget tydeligt udtryk for deres opfattelse af den verden, de er anbragt i. Dette er medvirkende til, at nogle af beboerne, som jeg ser det, oplever sig som anbragt i en kafkask proces, hvor de er frataget deres selvbestemmelse og underlagt et system, som de ikke forstår og derved oplever som fjendtligt over for dem.

Indledning

Hvert år idømmes et antal mennesker - som er udviklingshæmmede - en foranstaltningsdom på grund af en kriminel handling. I 2019 var dette antal 167 personer (Justitsministeriet, 2020).

En del af disse mennesker har begået alvorlig, personfarlig kriminalitet og dømmes derfor til anbringelse på den sikrede institution Kofoedsminde ¹.

At være dømt til ophold på Kofoedsminde er naturligvis et voldsomt indgreb i et menneskes liv, og Kofoedsminde har to kerneopgaver at løfte. Den ene er at forebygge og beskytte samfundet mod, at den domsanbragte begår fornyet kriminalitet. Den anden er at hjælpe de domsanbragte til et liv uden kriminalitet, så de senere kan komme videre i deres liv på en åben institution eller måske på et tidspunkt i egen bolig under en eller anden form.

Dette er et forsøg på at give en indsigt i et specielt felt, give ordet til dem, det handler om, og give andre interessenter mulighed for at få et indblik i en ellers lukket verden. Læseren er derfor eksempelvis pædagogen, dommeren, socialrådgiveren, anklageren, politiet, forsvareren, kommunale og regionale aktører, studerende og andre, der kommer i berøring eller arbejder i feltet.

Denne rapport skal samtidigt ses som et indlæg og et bidrag til at udvide en debat, der enten er ikke-eksisterende, eller som foregår i et meget smalt miljø.

---

¹ Se mere her: www.kofoedsminde.dk

Foranstaltningsdomme

2010 – 109 domme
2011 - 140 domme
2012 - 120 domme
2013 - 111 domme
2014 – 132 domme
2015 - 148 domme
2016 - 130 domme
2017 - 120 domme
2018 - 141 domme
2019 - 167 domme
2020 - 124 domme

TABEL 1 JUSTITSMINISTERIET 2020

Jeg håber at kunne rette et nyt fokus på behandlingen af udviklingshæmmede kriminelle, så vi kan blive bedre til **at forstå det, som de forstår** - jævnfør prologen.

Der fokuseres på

- at give ordet til denne minoritet for dermed at få en større forståelse og indsigt i beboernes liv
- at få en større indsigt i hvad beboerne oplever, har været årsagerne til deres kriminalitet, og beskrive deres kriminelle løbebane
- at undersøge, hvordan de har oplevet den hjælp eller støtte, de har modtaget fra samfundet og Kofoedsminde - eller manglen på samme

Rapporten vil beskrive dette unikke system, som jeg ser det, og den vil supplere mine oplevelser og iagttagelser med beboernes. Ikke borgere, domsanbragte, fanger eller indsatte, men "beboere". Kofoedsminde er ikke et fængsel eller en lukket psykiatrisk afdeling. Kofoedsminde er et sikret botilbud, som forvaltes under lov om social service. Et tilbud man ikke kan afslå.

Læsevejledning

Rapporten er inddelt i to dele.

Første del, som er rapportens hoveddel, giver ordet til beboerne. Det er her, vi hører beboerne udtale sig om deres barndom og opvækst, deres kriminalitet og mødet med retssystemet. Her gengives deres oplevelser af opholdet på Kofoedsminde, og deres drømme og ønsker for fremtiden

Første del afsluttes med en afrunding, hvor beboernes udsagn og oplevelser holdes op mod mine egne erfaringer og viden.

Anden del er en mere generel introduktion til feltet og tilgangen til opgaven med at skrive Beboernes Stemme. Her er en gennemgang af, hvordan man i Danmark har valgt at behandle mennesker med udviklingshæmning, som har begået alvorlig personfarlig kriminalitet. Først en beskrivelse af selve institutionen Kofoedsminde. Dernæst rettes fokus på den lovgivning, som beboerne på Kofoedsminde er underlagt, og på nogle af de dilemmaer og problemstillinger, som kan iagttages der. Det vil også blive belyst, hvordan den måde, vi behandler de domfældte udviklingshæmmede, adskiller sig fra de lande, som vi ofte sammenligner os med, og hvad det er, der gør vores "system" unikt på godt og ondt. Afsnittet afsluttes med en beskrivelse af, hvordan Kofoedsminde "arbejder med" eller "behandler" beboerne.

Formålet med denne del er at give mennesker, som ikke har så stort et kendskab til feltet og Kofoedsminde, mulighed for at opnå en større viden, for derved at perspektivere rapportens første del. Man kan sige, at det er det omvendte af, hvad man plejer at gøre, når man skriver en videnskabelig rapport eller artikel. Her vil man normalt lægge ud med at lave en beskrivelse af feltet og metoden. Og derefter bevæge sig til selve rapportens subjekt.

Afsnittet tager udgangspunkt i de citater, som er fremkommet gennem samtaler med 15 beboere.

Da små detaljer i interviewene kan være afslørende i forhold til, hvem der er tale om, har jeg tilladt mig forskellige ændringer i teksterne, så som at ændre navne, køn, lokationer, tidspunkter og andre ting, der kunne afsløre beboerens identitet. Der er dog tale om ændringer, der ikke har betydning for meningen og indholdet i citaterne. Alle egen- eller stednavne er således opdigtede.

Beboerne er interviewet ud fra en interviewguide (vedlagt som bilag), og det er også den kronologi, der er anvendt i guiden, som jeg har valgt at forsætte med i dette afsnit. Beboernes pseudonymer er benævnt med deres begyndelsesbogstav, og interviewerens er i alle tilfælde mig selv "S".

Alle afsnit afrundes med en opsamling, og rapporten samles op i den afsluttende afrunding.

DEL 1

Beboernes stemme

Jeg har valgt at følge den anvendte interviewguide i den struktur, jeg fremlægger beboernes udsagn i. Guiden er udformet kronologisk, og starter med barndom og opvækst; deres møde med kriminaliteten; politiet og retssystemet; ankomst til Kofoedsminde; hvad det vil sige at bo på Kofoedsminde; samt deres drømme og ønsker for fremtiden. Et enkelt afsnit, som hedder "Menneske og system", er kommet til, da der dukkede nogle udsagn op, som understregede, at der er mange begreber i beboernes verden, der er meget svære at forstå, og som er medvirkende til at skabe nogle misforståelser, som muligvis kunne undgås.

Barndom og opvækst

Nogle oplevelser - som de første om anbringelser uden for hjemmet i barndommen – går igen hos mange af beboerne. Faktisk havde tretten ud af femten interviewede beboere været anbragt på institution, familiepleje eller begge dele. Nogle af dem op til flere steder.

Den problematiske barndom

Den første oplevelse, som fylder rigtig meget hos beboerne, er fortællingen om den problematiske barndom og opvækst. Kun to beboere, af de femten som deltog, kunne fortælle om en forholdsvis god barndom med forældre, der var til stede og støttede dem, og hvor de ikke havde oplevet deres skoletid eller sociale liv i barn- og tidlig ungdom som problematisk.

ALBERTS BARNDOM:

A: Min mor kunne ikke have mig derhjemme, fordi hun havde mange ting, hun skulle, hun skulle på arbejde.

S: Ja.

A: Så jeg skulle passes ved sådan noget familiepleje.

S: Aha, kan du huske, hvor gammel du var dengang?

A: Jeg var ikke mere end 5, 5-6 år.

S: 5-6 år, flyttede du så væk fra din mor?

A: Ja.

S: Men så du så din mor i weekenderne eller indimellem?

A: I weekenderne.

S: Ja.

A: Det var hyggeligt.

...

S: Og boede du så i familiepleje resten af tiden?

A: Nej, indtil jeg skulle flytte til et andet sted.

S: Ja? Hvad var det for et sted, du skulle flytte til?

A: Øhm, det var Nordlund.

S: Nordlund?

A: Ja.

...

S: Hvor kom du så hen?

A: Så kom jeg på Saltholm kollegie.

S: Nåh, kom du derud på kollegiet Saltholm, ja, det var noget helt andet.

A: Ja, det var svært at komme et nyt sted, det var ikke sjovt at være et nyt sted, at være ny.

S: Nej?

A: Det var hårdt.

S: Det var hårdt, syntes du? Hvad var det, der var hårdt ved at bo der i Saltholm?

A: Det var, ... de var ikke altid så flinke, beboerne. Det var ikke altid så sjovt.

S: Det var beboerne, du havde det svært ved?

A: Ja.

HARRYS BARNDOM

H: Jeg har været placeret mange vidt forskellige steder. Fordi der var ingen, der kunne - vil jeg sige - håndtere opgaven, så jeg blev kastet fra institution til institution, hvilket jo egentlig ikke gjorde det bedre jo.

S: Hvornår kom du på institution første gang?

H: Det gjorde jeg, da jeg var 4.

...

S: Og lige til nu, du har ikke boet ude i egen lejlighed?

H: Nej.

S: Det har du ikke nået?

H: Nej, altså jeg har selvfølgelig siddet i fængsel og på psykiatrisk afdeling.

S: Ja?

H: I mellemtiden så, så mellem det sted i Næstved og så her, da har jeg så siddet varetægtsfængslet, i fængsel, og psykiatrisk afdeling.

S: Ja.

H: Men hvad hedder det...? Ellers er det mest fra institution til institution til institution.

S: Okay.

H: Ja, jeg har ikke tal på, hvor mange institutioner jeg har været på efterhånden.

MARYS BARNDOM

M: Jah, men jeg har boet på institution, siden jeg var 5 år.

S: Ej 5 år!

M: Jeg har boet på 10 forskellige institutioner.

S: 10?

M: Det her er mit 10'ende sted.

GEORGS BARNDOM

S: Boede du hjemme hos dine forældre?

G: Jeg boede hjemme hos min mor.

S: Ja, hvor var din far henne dengang?

G: Han, øh forsvandt, da jeg var 4 år gammel.

S: Okay, ja, så du boede hjemme hos din mor?

G: Ja.

S: Hvor længe boede du hos din mor?

G: Til jeg var 8.

S: Til du var 8, hvad skete der så?

G: Så røg jeg på institution.

PETER

Jeg boede hjemme hos min plejeforældre, fra jeg var 2 år.

Jeg har her valgt kun at citeret fem af de tretten beboere, der havde været anbragt uden for hjemmet allerede i deres barndom. Men disse fem skiller sig ikke specielt ud fra de sidste otte. Som det ses af citaterne, har de alle oplevet indtil flere, ja indtil "10 forskellige" institutioner, inden det fyldte 18 år. Der har altså været tale om en barndom med mange omskiftelser i forhold til deres bolig og familie.

Men hvad er det så, de er flyttet væk fra? De næste citater vil beskæftige sig med, hvordan beboerne oplevede nogle af deres andre opvækstforhold.

ANNE

... men som jeg siger, jeg er bare blevet svigtet så mange gange, og der var ikke... der var ikke nogen, jeg følte mig ikke tryk nogen steder, så jeg kunne ikke stole på nogen.

... så jeg er blevet meget svigtet, kan man sige, ikke, og jeg har haft... i perioder har jeg haft svært med at stole på folk, og det har jeg stadig i dag. Jeg kan godt snakke med dem, og jeg kan godt grine med dem, men tillid det, det tager lang tid.

GEORG

S: ... Hvordan gik det i familieplejen?

G: Det gik rimelig godt, indtil jeg fik skyld for noget, jeg ikke havde gjort.

S: Nåh, hvad skete der så?

G: Så blev jeg smidt ud af den familiepleje.

S: Nåh, hvad var det, de beskyldte dig for?

G: Det var nogle ting, jeg havde taget... dem skulle jeg have taget. Men det var ikke mig, der havde taget (dem).

ERIK

E: Min mor, hun er alkoholiker og bor på Fyn. Hende snakker jeg overhovedet ikke med, eller det vil jeg sige, jeg snakker med min søster, og dét er dét.

S: Så din far og mor har været skilt hvor længe?

E: Siden jeg var 5 år gammel.

MARY

M: Ja, jeg har en mor og en far og en lillesøster. Jeg har ikke set min mor, siden jeg var 14 år.

S: Okay.

M: Fordi, hun er sur på mig, fordi jeg har valgt at gå den her vej her. Min far taler jeg en gang imellem med, i hvert tilfælde 1 eller 2 gange om ugen, det gør jeg også med min lillebror, ja det gør jeg.

S: Ja, nu siger du, at din mor var sur på dig, fordi du valgte at gå denne her vej. Hvad vil det sige?

M: Ja, at jeg valgt at kontakte min lillesøster, som de ville ikke snakke sammen (med). De har ikke snakket sammen i 10 år, så de var uvenner, så hvis jeg taler med moster, så vil min mor ikke tale med mig.

HARRY

S: Okay, dine forældre, havde de arbejde og sådan nogle ting?

H: Nej, min far var alkoholiker og stofmisbruger og voldelig.

S: Ja.

H: Og min mor dårlig begavet, hvad hedder det... sådan lettere retarderet, hvad hedder det... og min mor havde haft et arbejde men ikke rigtig mere sådan.

Disse fortællinger er betegnende for langt de fleste af de interviewede beboere. De oplever allerede tidligt i deres barndom at bliver fjernet fra hjemmene, og bliver anbragt på institution eller i familiepleje. De beskriver i flere tilfælde, at der har været problemer med misbrug og konflikter i hjemmet allerede i deres barndom. Som sagt er der kun et par stykker, der ikke har oplevet en lignende start på livet. Men deres barndomsoplevelser er heller ikke uden problemer, som disse citater fra interviewene indikerer:

JOHN

S: Hvordan synes du, du har haft det, da du voksede op. Hvordan har du haft det med dine forældre og...

J: Fint.

S: Du havde et godt forhold til dine forældre?

J: Ja, der var slet ikke noget problem der.

S: Nej? Dejligt.

Og så alligevel (John fortsat):

J: Ja, det er der så nu, men...

S: Det er der også nu? Ser du dem?

J: Det er ikke godt, så godt nu.

S: Det er ikke så godt nu?

J: Nej, det er lige som om, at de, at de ikke rigtig gider at følge med i mit liv længere.

John oplever forholdet til sine forældre i barndommen som godt, men senere i livet oplever han, at det nu er knap så godt, og at forældrene begynder at lægge afstand til ham.

Som den eneste af de 15 erklærer Henry uforbeholdent og ganske kort, at han havde et godt forhold til sine forældre, og at han i øvrigt stadig har det.

HENRY

H: Jamen de første 3-4 år var jeg hjemmegående sammen med min mor og far jo. De var oppe hvert halve år, oppe i Vendsyssel på grund af at min mor har meget familie i Vendsyssel, så vi tager jo tit derop hver halve år og holder jul og sommerferie og juleaften ikke også...

...

S: Så du har haft gode... det har været nogle gode forældre, du har haft?

H: Ja, de har støttet mig igennem mange ting. Det har de ja!

S: Det har de!

Alle beboerne fortæller om en barndom, der på en eller anden måde og i et eller andet omfang har været problematisk. Hvis vi fokuserer på deres skoletid, ender overskriften for deres fortællinger på samme nedslående måde.

Den problematiske skoletid

Umiddelbart kan det virke indlysende, at man har haft en problematisk skoletid, når man i et eller andet omfang er udviklingshæmmet. Der er dog ikke kun tale om manglende faglige evner, især sociale og relationelle konflikter går igen i beboernes fortællinger om deres skoletid.

Dianas fortælling er på sin vis karakteristisk for en stor del af de interviewede:

DIANA

S: Hvad med skolegang?

D: Det er 10 forskellige skoler.

S: Du har gået i folkeskole?

D: Mest specialklasser, specialskoler.

... så det er også rigtig mange skoler, jeg har gået på. Jeg har slet ikke tal på, hvor mange det er.

S: Hvordan har det været i din skoletid? Har det været sjovt at gå i skole?

D: Nej det har været svært, for jeg er også blevet mobbet.

S: Du er også blevet mobbet?

D: Og så er jeg blevet smidt ud af halvdelen af skolerne og så-noget.

S: Nå, hvad har du gjort for at gøre dig fortjent til det?

D: Vold og så-noget.

ANNE

A: Der var altid slåskampe og sådan noget dér ikke...

S: Okay.

A: Jeg følte mig ikke hørt, selvom jeg gik over til de voksne og sådan noget, det var bare sådan noget. Jeg følte bare, at jeg fik den kolde skulder, og så blev det skole efter skole, efter skole, efter skole og så var det specialskole og...

S: Ja, gik du i mange skoler, sagde du?

A: Ja.

S: Kan du huske hvor mange cirka?

A: Cirka 4, 4-5 stykker og alle sammen, de var hårde.

ERIK

E: Da har jeg været en 7-8 år, da røg jeg derop (Observationsskole), og så derfra røg jeg til Solhaven, som jeg faktisk synes, var en rigtig fin efterskole. Meget fin og et virkeligt

godt sted. Derfra tog min mor mig hjem, og så kom jeg ud til Lærkeskolen. Det gik ikke så godt. Det var lidt noget lort derude. Der tævede jeg en lærer. Så til sidst endte det med, at de lå og holdt mig, og så blev der ringet til min mor og sagt, hvis din mor ikke kom og hentede mig, så ville politiet gøre det.

JOHN

S: Gik du i skole derovre...?

J: Ja, eller gik, ja (griner).

S: Hvordan gik det med skolen?

J: Ikke så godt.

S: ... Men det gik ikke så godt?

J: Nej, men jeg var faglig ikke særlig stærk.

S: Nej.

J: Så...

S: Hvor mange år gik du i skole? Kan du huske det?

J: Jeg tror, jeg tog 9. og 10. med.

S: Du tog 9. og 10. med? Så har du jo også gået mange år jo.

J: Ja, men jeg bestod også kun lige.

S: Du bestod din 10. klasses eksamen?

J: Nej 9. ...

S: Men du bestod?

J: Jah... Med nød og næppe.

Størstedelen (10) af de interviewede fortæller om en skolegang præget af mange skoleskift, utryghed, mobning, vold og krav, de ikke kunne leve op til. Som en sidste parameter i beboernes opvækstforhold er beboerne blevet spurgt om deres venskaber i barn- og ungdommen.

Venner og sociale relationer under opvæksten

HARRY

Det var egentlig svært, hvad hedder det, skal vi sige at have venner i min, i min verden. Jeg tænker over det sådan altså. Selvfølgelig havde man nogle man snakkede med på opholdssteder og sådan noget, nogle man havde det sjovt med. Men det var kun lige dem, man boede på afdeling med sådan, og så. At få nye venner sådan udefra, det var nok noget af det, der var svært.

MARY

S: Hvad med venner og sådan noget?

M: Jeg var ikke så god til at have venner.

S: Nej?

M: Fordi at jeg var udadreagerende - meget. Så det var meget svært at have venner dengang, det var det.

DIANA

S: Hvad med venner og sådan noget da du var barn?

D: Jeg havde ikke rigtig nogen venner.

S: Du havde ikke nogen?

D: Nej det havde jeg sgu ikke.

S: Havde du ikke en enkelt sådan tæt veninde, som du snakkede med?

D: Nej!

ALBERT havde mange venner i barndommen siger han, men husker dem ikke i dag:

S: Ja, havde du mange venner, da du gik i skole?

A: Ja, jeg havde mange venner.

S: Du havde mange venner ja. Kan du huske navnene på nogle af dem i dag?

A: Nej.

Men selvom de fleste ikke fortæller om en barndom med venner, er der dog alligevel nogen, der havde venner. Både gode og mindre gode venner. Men dog venner:

RICHARD

S: Havde du mange venner, eller havde du få venner eller...?

R: Jeg havde ikke... jeg havde de forkerte venner.

JOHN

J: Jeg havde én fast. En kammerat jeg...

S: Ja, hvad hed han?

J: Han hed Philip. Vi kom meget godt ud af det sammen

HENRY

S: Hvad med venner og sådan noget der?

H: Dem har jeg haft rigtig mange af.

S: Du har haft rigtig mange venner?

H: Altså selv den dag i dag, hvor jeg sidder hernede, har jeg stadig mine gamle skolekammerater, hvor jeg gik fra 1. – 7. klasse.

S: Ja, ja?

H: Som jeg stadig væk har kontakt med, og det er jo fantastisk altså.

Opsamling på barndom og opvækst

Historien om beboernes opvækst er historien om børn, der, ud over at være udviklingshæmmede, i udpræget grad har oplevet svigt, vold og misbrug i familierne. Mennesker, der har mødt svære udfordringer

allerede tidligt i livet. Der er selvfølgelig variationer og også nogle få positivt oplevede barndoms minder. Men i det dominerende billede møder vi et barn, der tidligt i livet oplever at blive fjernet fra et hjem, hvor det har oplevet vold både imod sig selv og mellem forældrene indbyrdes. Der har været misbrug af alkohol, og i nogle tilfælde har en eller begge forældre haft en psykiatrisk diagnose. De har oplevet forældrenes skilsmisse, og beboeren har tilbragt en stor del af sin barndom og opvækst på bosteder og/eller i familiepleje. Ofte mange forskellige bosteder.

De har gennemgået en problematisk skoletid, hvor de ikke kunne være med fagligt, og samtidig har de været udsat for mobning, hyppige skoleskift, utryghed og oplevelser af nederlag og utilstrækkelighed. Andre får i skoletiden grundlagt deres oplevelse af utilstrækkelighed og manglende tilhørsforhold, som senere har kunnet medvirke til kriminalitet som vold eller brandstiftelse, hvor motivet er et ønske om at blive set og taget alvorligt af omverdenen (Holst og Lystrup 2013; Holst, Lystrup, og Taylor 2019).

De få og i nogen tilfælde uheldige venskaber, set ud fra et kriminologisk og samfundsmæssigt synspunkt, fortæller om mennesker, der har været meget alene fra tidligt i livet, og som derfor har haft sværere ved at føle sig værdsat og anerkendt, og som desuden har haft svært ved at få venner. De har derved også haft svært ved at træne og udvikle deres sociale kompetencer og skabe nye vedvarende venskaber.

Én faktor, der har stor betydning for, at man ender med at blive kriminel, er dårlige opvækstbetingelser. Dette gælder både for personer med, som personer uden, udviklingshæmning, og er beskrevet både i almen kriminologi (Hviid Jacobsen og Sørensen 2013; Kyvsgaard og Sørensen 1998), og i forskning og undersøgelser, der beskæftiger sig med domfældte udviklingshæmmede (Gimbel 2018; Holst og Lystrup 2013; Holst m.fl. 2019).

Der er mange lighedspunkter mellem mennesker, som er udviklingshæmmede, og andre grupper af socialt udsatte.

Når man vokser op med udviklingshæmning, er det let af forestille sig en opvækst præget af flygtige og ustabile sociale kontakter og venskaber. Min egen forforståelse siger mig, at mennesker - som er udviklingshæmmede i en eller anden grad, gennem hele deres liv, og måske endnu tidligere igennem barndommen - har oplevet mange skift, og relativt få, tætte og længerevarende venskaber. Deres fluktuerende barndom er gået gennem institutioner, specialskoler og specialklasser, og dette kan have været medvirkende til at afslutte eller holde dem uden for venskaber og sociale relationer i deres barndom, og gennem resten af deres liv. Man kan sige, at eksklusionen allerede er startet i barndommen, og resten af livet kan forstærke denne oplevelse af at være udenfor, være anderledes, forkert. Med mindre nogen udefra griber ind og hjælper på vej.

Kriminaliteten

I dette afsnit er fokus rettet mod den kriminalitet, som beboerne er dømt for. Afsnittet er delt op i to underafsnit. Først hører vi om, hvordan beboerne kom i konflikt med loven og deres møde med retssystemet. Derefter flyttes fokus over på beboerens videre kriminalitet.

I dette afsnit møder vi udviklingshæmmede, som har to forskellige fortællinger om den kriminalitet, de har begået.

Den første kriminalitet og mødet med retssystemet

Alle de interviewede har en dom for personfarlig kriminalitet. De er blevet fremstillet for en domstol og har fået en dom. Nogle har fået flere domme,

men størstedelen har ”kun” en eller to domme. Disse domme kan dog nogle gange indeholde op til 15 – 20 forhold.

Her svarer de på, hvad det var for en kriminalitet, de begik, da de debuterede som kriminelle, og hvordan de oplever deres møde med politi og retssystem.

JOHN fortæller om sit første møde med politiet:

S: Ja, kan du huske, hvornår du mødte politiet for første gang?

J: Det kan jeg sagtens. Da var jeg 8 år.

S: Da var du 8 år?

J: Ja

S: Vil du fortælle om det?

J: Det kan jeg sagtens. Jeg havde taget noget slik.

S: Du havde taget noget slik, okay ja.

J: Men altså.

S: Men så kom politiet så?

J: Ja. De ringede til dem, fordi så troede de så, at de kunne skræmme mig så, det var sådan en skræmmefaktor.

S: Ja.

J: Det gjorde det da også i en kort periode.

...

S: Hvornår sker det så, at du bliver taget, så du bliver sat..., så de fastholder dig, Politiet? Hvornår bliver du arresteret sådan rigtigt?

J: Altså sådan rigtig arresteret. Det skete første gang som 14-årig.

S: Som 14-årig ja, hvad var det i forbindelse med?

J: Det var i forbindelse med, at jeg klappede en betjent ned.

S: Ja, det skal man ikke gøre.

J: Nej, det var en rigtig dum ide faktisk.

S: Ja, hvorfor klappede du en betjent ned. Kan du huske det?

J: Fordi jeg var langt væk på kokain og så...

S: Du var på stoffer?

J: Ja, og så kom de og forstyrrede, og jeg kunne bare mærke, at jeg blev mere og mere irriteret, og til sidst, så ville de tage mig med på stationen, og det var jeg sådan set ikke enig i.

S: Nej.

J: Og så, så fik han en på hovedet.

S: Okay.

J: Desværre.

S: Hvad skete der så?

J: Ja, så blev jeg jo kastet i gulvet, lagt ned i håndjern, og så blev jeg smidt ud i bilen. Så blev jeg kørt ud til noget, der hed Keglen, tror jeg (Institution red.).

VIKTORIA fortæller:

S: Hvorfor er det, du er her egentlig?

V: Fordi jeg har truet en anden... med at true hende på livet.

S: Har du slået hende eller...?

V: Nej, jeg har truet hende med at slå hende ihjel, og med at gå ind og tænde brand på hendes værelse og kvæle hende, og gå ind om natten og låse døren op og så skære hende i småstykker og alt muligt. Rigtig, rigtig voldsomt.

DIANA beskriver hvorfor og hvordan, hun kom i kontakt med retssystemet for første gang.

S: Du bliver smidt ud af skolen på grund af vold, men på et eller andet tidspunkt, så må der være sket et eller andet, som gør at du kommer i kontakt med politiet?

D: Det var på grund af noget vold og ildspåsættelse, og så kom jeg til at stikke i en pædagog med en kniv på et tidspunkt. Så fik jeg så type 2.²

S: Kan du huske, hvad der skete, da du stak den pædagog med kniven?

D: Nej, ikke rigtigt Det var, fordi jeg var psykotisk.

S: Du var psykotisk, da det skete?

D: Det siger lægerne i hvert fald.

S: Så kommer politiet og henter dig. Kom du så i varetægtsfængsel?

---

² Se om domstyperne på side 102

D: Nej, jeg kom på retspsyk.

S: Du kom på retspsyk?

...

D: Og så gik der et halvt år. Hvis jeg bare lavede det mindste, så røg jeg herved (Koføedsminde red.). Men efter min type 2, så har jeg haft 16 forhold mere.

S: Nåh!

D: Det er ikke så godt.

S: Kan du sige noget om, hvad det er, der sker, når du har de her forhold. Jeg går ud fra, det har noget at gøre med, at du bliver vred? Har jeg ret i det?

D: Ja. Vold og ildspåsættelse og sådan noget.

S: Kan du fortælle noget om, hvad der får dig til at gøre det?

D: Det er, når jeg hører stemmerne, og så mine impulser. Jeg ved ikke, hvad det er, der går galt, men nogle gange er det som om, det hele eksploderer inden i. Og så slår jeg ud efter folk og sådan noget.

ANNE om hvorfor hun begik kriminalitet.

A: ... og jeg havde ikke de samme ting, som andre børn havde det på min alder. Det blev jeg nødt til at stjæle mig frem til, eller ja. Så jeg kom ind i den forkerte rytme, begyndte at ryge hash og ja.

S: Hvornår begyndte du at ryge hash? Kan du huske det, hvor gammel du var der cirka?

A: 13-14 år sådan cirka, ja.

Der angives flere forskellige årsager til, at beboerne kommer ud i kriminalitet.

Umiddelbart kan man lave en opdeling, der naturligvis ikke kan blive helt konsistent. I den første gruppe fortæller beboerne, at de har været inddraget i forskellige former for kriminalitet som følge af dårligt selskab i det miljø, de har frekventeret i deres ungdom og barndom. Flere af disse beboere bærer på en fortælling om sig selv som "en kriminel" eller måske ligefrem "en gangster". De påtager sig en kriminel identitet og accepterer, at dette er en side af dem selv.

Den anden gruppe fortæller om deres kriminalitet som et råb om hjælp. Her er det ofte spontan vold, eller som i citaterne her; brandstiftelse. Man kan sige, at denne gruppe begår noget kriminelt, fordi omstændighederne fører dem, og ofte som en form for kommunikation. De vil sige noget med deres handlinger:

CHARLES kom til Kofoedsminde efter flere brandstiftelser.

S: Så et eller andet sted så tænker jeg, skal vi ikke prøve at snakke om, hvorfor kom du på Kofoedsminde? Hvad skete der?

C: Det var fordi, at dengang jeg boede oppe på en gård oppe i Nykøbing, så kunne jeg ikke enes med hele banden deroppe. Personale og vikarer og hele lortet. De forstår mig ikke og råbte og skreg hver dag ude i haven.

S: Ja.

C: Jeg ville brænde hele lortet af.

Også **PETER** kom på Kofoedsminde efter en lang række brandstiftelser:

S: Men hvorfor satte du ild?

P: Det ved jeg ikke.

S: Hvad fik dig til at gøre det?

P: Det var fordi, jeg var ked af det. Min far, han var i fængsel.

Om mødet med politiet:

ANDREW:

S: Men hvordan oplevede du så det at blive taget af politiet dengang?

A: Det var fint nok. Der var ikke den store ballade. Så det var jo udmærket.

ERIK:

Jeg nåede lige ned ad Østergade, så jamen, der var en 5-6 patruljevogne, der stoppede mig. Jeg fik ikke engang lov til at tage selen af, jeg blev flået ud af bilen. Altså de var fuldstændig sindssyge... Nogle gange så synes jeg, at det danske politi er, de er ja, man kan sgu ikke sætte ord på det, for nogle af dem er "kraftedme" dummere end en dør altså. Det, jeg har ikke et had til politiet, men jeg vil helst gerne undgå dem.

ANNE:

A: ... og så efter lang tid, så kommer politiet, de vil gerne afhøre mig, jeg kommer ned på politistationen, og de stiller mig nogle spørgsmål, og jeg har ikke nogen advokat på mig. Det spørger jeg så om, om det er mig, der har gjort det, og jeg spytter ud, og siger det hele. Ja, det er mig, der har gjort det, det er sket her og der og der og der og der og der og, og det eneste jeg kan huske, det er bare, at jeg kan se det der, politiet hvordan de smiler, de har sådan et skummelt smil "ligesom" yes, nu har vi hende. Og så beder de mig underskrive, og jeg kan ikke læse, og jeg kan ikke skrive, men fordi jeg havde så dårlig samvittighed, over de ting jeg havde gjort, så jeg skrev bare under.

VICTORIA:

S: Ja. Kan du huske, hvordan det var, da politiet kom og anholdt dig den gang?

V: De anholdt mig kun ved at lægge mig ned, og så sagde de, at jeg skulle med på politistationen, og så ringede de til chefen, og så skulle jeg ikke med alligevel.

HENRY:

S: Hvordan oplevede du mødet med politiet, hvordan synes du?

H: Jamen, jeg oplevede det positivt. De tog det positivt, og jeg tog det positivt. Der var ikke noget med, at jeg skulle i håndjern og alt muligt.

S: Nej, nej.

H: Jeg gik frivilligt med, og vi tog det stille og roligt. Vi fik lidt sodavand og fik snakket om det, og hvad gør vi nu og sådan nogle ting, ikke også. Så der var ikke noget.

S: Politiet kan være meget flinke nogle gange.

H: Ja, ja lige nøjagtigt ja, så der var ikke noget der. De var rigtig søde.

Om mødet med domstolene fortæller et par af de interviewede:

GEORG:

S: Det er 4 år siden. Er det det eneste, du er dømt for? Sidste gang?

G: Ja, det tror jeg nok.

S: Det tror du nok ja. Hvordan var det at være i retten, kan du huske det?

G: Det var, det var ligesom at sidde og snakke med dig.

PETER:

S: Nå, så kom du i retten?

P: Ja. Så kom jeg fucking i retten.

S: Hvordan gik det? Hvordan var det at være i retten?

P: Jeg kommer i retten flere gange. Det var den 13.3., hvor der var grundlovsforhør, den næste, det var - der gik der faktisk lidt tid - det var en måned senere, hvor vi skulle finde ud af, om jeg stadigvæk skulle være varetægtsfængslet. Og det skulle jeg så. Det var jo den 8. august, jeg skulle i retten der 2018. Så nogle uger senere. Og så skulle jeg i retten igen, men vi besluttede os for, at det gad vi egentligt ikke, at skulle i retten hele tiden bare for at finde ud af, at jeg rent faktisk skulle tilbage igen på retspsyk. Vi skrev bare under på, at den skulle forlænges...

De foregående citater beskrev, hvordan nogle af beboerne oplevede deres vej til Kofoedsminde. Det fremgår, at beboerne på Kofoedsminde har haft forskellige veje og forskellige begrundelser til deres kriminalitet. Det er også tydeligt, at der er tale om forskellige former for personfarlig kriminalitet, og at der har været stor varians i de årsager, som beboerne nævner til, at de begik kriminaliteten.

På samme måde er der også forskelle i den oplevelse, beoerne har af deres møde med såvel politi som domstole.

I næste afsnit vil der være fokus på beboernes kriminelle karriere, og jeg vil tydeliggøre de to fortællinger, som nogle af beboerne har omkring deres kriminalitet, og som der blev nævnt i løbet af forrige afsnit: Dem, der har en fortælling om dem selv som kriminelle, og har accepteret rollen, selvom de måske i dag gerne vil ud af den. Og den anden gruppe: Dem, der bærer på en fortælling om, at deres kriminalitet var en måde at kommunikere et behov for opmærksomhed og hjælp fra verdenen omkring dem.

Den kriminelle karriere

Når beboerne fortæller om deres kriminalitet, kan man i en vis grad skelne mellem to fortællinger.

I den første fortælling har beboerne begået deres kriminelle handlinger alene, og der har været tale om uplanlagte og spontane handlinger, der ofte er begået i affekt. Dette kan eksempelvis være pludselig opstået voldelige handlinger som slag, knivstik eller brandstiftelse. Disse handlinger beskrives som om, de er udløst af udefrakommende hændelser, eller at beboeren har haft et behov for en reaktion eller en kommunikation.

Den anden fortælling handler om en kriminalitet, der ofte er startet i barn- og ungdom, og som oftest har foregået sammen med kammerater i en social gruppering. I fortællingen identificerer beboerne sig selv i en vis grad som kriminelle. Deres kriminalitet har både været spontan og planlagt, og ofte har der været tale om biltyverier, røverier og vold. Kriminalitet man ofte forbinder med ungdomsgrupper og ungdomskriminalitet (Mannow 2013b). Bærere af denne fortælling identificerer sig selv som kriminelle, i modsætning til dem, der bærer den første fortælling.

ALBERT fortæller sin historie om, hvorfor han endte med en dom til Kofoedsminde:

A: Åh, det gik galt!

S: Det gik galt, siger du, hvad var det, der gik galt?

A: Ja, det gik galt. Og så var det, at jeg kom til at stikke ild på min lejlighed. Så røg jeg på psykiatrisk afdeling.

S: Ja.

...

A: Fordi de vidste jo godt, at jeg havde psykiske problemer. Jeg slog mig selv og blev gal og...

S: Du slog dig selv?

A: Jeg ved ikke, hvorfor jeg gjorde det.

S: Ja?

A: Det var min angst, fordi jeg havde det sådan. Det var ikke sjovt at være mig.

...

S: Men du havde svært ved at være på Solstrålen?

A: Ja, jeg kunne ikke lide at være der.

S: Nej, hvordan kom du så videre fra Solstrålen?

A: Jeg satte ild til Solstrålen.

S: Du satte ild til Solstrålen. Sådan?

A: Så kom jeg helt væk fra Solstrålen.

...

S: Hvad skete der i Sorø, siden du kom tilbage igen?

A: Jeg stak jo en kniv i en, der hedder Annette.

...

A: Nej, næh, men jeg fik det sådan så skidt, at jeg var nødt til at gøre det, for at komme væk. Jeg kunne ikke rigtig være i fred, der hvor jeg var.

S: Kan du huske noget om, hvordan du havde det, da du stak Annette?

A: Jeg var ikke mig selv.

S: Du var ikke dig selv?

A: Jeg havde det som om, at det flimrede lidt i mine øjne, det gjorde sådan her (blinker og ruller med øjnene). Men det kunne Annette ikke se.

JOHN om sin kriminalitet:

S: Kan du fortælle noget om, hvad der skete, hvornår blev du...? Altså du har begået vold, og du har begået... Øhh! Hvad var det? Kriminalitet i form af tyveri og sådan nogle ting?

J: Røveri, ja.

S: Røveri?

J: Ja altså kioskrøverier og...

S: Kioskrøverier?

J: Ja, og sådan nogle ting ja.

HARRY fortæller om en periode i sit liv, hvor han havde ideer om at blive rocker:

H: På det her tidspunkt har jeg allerede fået kontakt til en indvandrer, som kender folk i HA (rockergruppen Hells Angles, red) og sådan noget der, og spurgt mig, om jeg ikke skal med herover som 19-årig, og jeg tænker jo, jeg har sgu egentlig mange uvenner, jeg kunne sgu godt bruge noget backup fra HA, så jeg siger ja, det vil jeg gerne. Jamen han skal nok få mig med til nogle

møder og sådan noget der, hvad hedder det, og så skal jeg bare i træningscentret og pumpes op på nogle steroider, og jeg er fuldstændig fucked op i hovedet, så jeg er klar på det ikke også. Mens de er ude og.... Fucking rocker! Jep, det skal jeg være!

JOHN har i sin kriminelle karriere været relateret til en indvandrerbande og fortæller om kriminaliteten sådan:

J: Ja, der skete ikke noget. Jeg boede hos en kammerat i et stykke tid, og han var så medlem af den gruppering der, der på daværende tid hed XX (navnet på en bande).

S: Okay ja, den har jeg hørt om, ja.

J: Ja, så dem begyndte jeg selvfølgelig også at hænge lidt ud med, og så kan man sådan set sige, at det gik ned ad bakke.

S: Okay.

J: Jeg passede ikke min skole, og jeg begyndte at lave kriminalitet, og jeg...

...

S: Ja, okay. Hvad for noget kriminalitet var det, du fik rodet dig ud i?

J: Det var vold og røveri.

S: Vold og røveri, ja?

J: Ja, og bare generelt slagsmål.

S: Ja?

J: Ja, og hvad hedder sådan noget. Gæld indsamling, tror jeg, det hedder.

S: Inkasso forretninger?

J: Ja, præcis.

...

S: Hvem samlede I penge ind for? Var det for nogle af de der grupperinger?

J: Ja.

GEORG fortæller også beredvilligt om en hård kriminel fortid:

S: Jeg vil spørge ind til din kriminalitet også.

G: Ja min kriminalitet, det var... Jeg gik jo med gutterne, der gik med våben og sådan noget.

S: Ja?

G: Og så lige pludselig så havde jeg også våben selv.

S: Okay.

G: Som jeg gik med.

S: Hvad var det for nogle våben?

G: Kniv.

S: Knive ja?

G: Store knive.

...

S: Hvor mange gange har du været i kontakt med politiet?

G: Det har jeg været halvdelen af mit liv.

S: Halvdelen af dit liv. Hvornår var første gang?

G: Der var jeg 8 år gammel.

S: Der var du 8 år, og hvad handlede det om?

G: Det var en stjålet bil.

S: Okay, men den kørte du vel ikke i, da du var 8 år?

G: Jo.

S: Gjorde du det?

G: Ja.

S: Du var en fremmelig dreng, hvad? Både biltyveri og hash, da du var 8 år?

G: Ja.

S: Det er lidt tidligt, vil jeg nok sige, når man kun er 8 år.

G:Ja.

S: Men hvad har du fået dom for?

G: Trusler mod tjenestemand i funktion.

Men én ting vil ingen tale om...

WILLIAM:

S.: Hvad har du ellers lavet af kriminalitet?

W: Jamen lige pt., så sidder jeg med den dom, der hedder forsøg på voldtægt.

S: Okay, har du har lyst til at fortælle om det?

W: Nej det... jeg udtaler mig ikke mere om det!

Og **ERIK**:

S: Men hvad for nogle former for kriminalitet, hvad har du lavet, og hvad gjorde du til sidst, inden du kom på Kofoedsminde? Kan du fortælle den historie om din kriminalitet?

E: Den der, som jeg har lavet?

S: Ja.

E: Altså, jeg vil godt indrømme, at jeg kan huske noget af den, men den vil jeg helst lægge ned i, ned i skuffen

S: Okay?

E: Hvis du forstår?

S: Det gør jeg.

E: Fordi jeg er ikke, rive op i det mere. Altså vi skal videre, som man siger.

S: Men du er dømt for kriminalitet, og du er kommet på Kofoedsminde?

E: Ja, jeg er ikke dømt for tyveri, jeg er ikke dømt for mord, jeg er ikke dømt for ditten og datten.

S: Nej?

E: Jeg er dømt for voldtægt.

S: Okay, og det skal vi ikke snakke om?

E: Nej, det vil jeg simpelthen ikke.

Opsamling om kriminaliteten og mødet med retssystemet

Først er der tale om mennesker, der har brugt deres kriminelle handlinger som en måde at kommunikere på. Her er der tale om en kommunikation af vrede, oplevelse af uretfærdighed eller frustration. Albert, som citeres her i afsnittet, er på samme måde som Peter og Charles, som nævnes i afsnittet *"Den første kriminalitet og mødet med retssystemet"* (s. 33), eksempler på mennesker, der udfører en voldelig og dermed kriminel handling som en reaktion på noget i deres omgivelser, de ikke selv har kontrol over. En måde til at få "det" til at gå væk og forsøge at genvinde kontrollen. Selvom flere af dem er dømt for gentagen kriminalitet, kan termen "kriminal karriere" virke voldsom, da den let kan indikere en vis grad af intentionalitet i beboerens kriminelle handlinger. Her er der tale om pludselige spontane handlinger, som udføres af beboeren alene. Handlingerne rammer ofte de ansatte, og de foregår ofte i situationer, hvor beboeren stilles overfor krav eller nægtes noget.

I Kofoedsminde's landsdækkende brandstifterundersøgelse (Holst og Lystrup 2013) kom det frem, at næsten 80% af samtlige dømte brandstiftere over en tiårig periode kunne rubriceres som "kommunikative", hvilket betyder, at der var tale om en kompensation for manglende kommunikative kompetencer, og ikke så meget fascination af ild eller hærværk.

Dette stemmer også overens med det, vi ved fra forskningen omkring vold udøvet af mennesker med udviklingshæmning (Se eksempelvis: Elvén 2010; Holden 2010; Holst og Lystrup 2013; Høgsbro 2018; Tetzchner 2003). Deres voldelige handlinger skal ses i relation til deres manglende evne til at rumme, mestre og forstå mellemmenneskelige relationer, emotioner og

handlinger, og volden bliver derved en form for kommunikation frem for en bevidst kriminell handling med en bestemt intention.

I den anden fortælling påtager beboerne sig identiteten som kriminelle. De fortæller, hvad de har gjort, nogen med en rimelig stor distance til deres fortælling som eksempelvis en, der svarer ganske nonchalant på spørgsmålet:

S: Må jeg spørge dig om hvad det er for noget kriminalitet du har begået?

A: Ja det er jo grov vold og grov personfarlighed, og et mord til sidst.

På flere måder kan denne gruppe minde om ungdomskriminelle, jeg har mødt gennem mit tidligere arbejde med socialt belastede unge. De svarer beredvilligt på spørgsmålene, og de udstråler - i hvert fald på overfladen - en vis selvsikkerhed, og ikke den store fortrydelse.

Nogle af de interviewede kunne ligefrem virke som om, de er lidt stolte eller giver udtryk af at være lidt seje, men der er også enkelte fra denne gruppe, som alligevel taler om, at de fortryder deres handlinger og gerne vil ud af kriminalitet.

Der er ét punkt, hvor de interviewede imidlertid bliver helt tavse. Det er de tilfælde, hvor det drejer sig om seksuelle overgreb. Især seksuelle overgreb rettet mod børn. En håndfuld af de interviewede havde en dom for forskellige former for seksuelle overgreb, men ingen af dem ønskede at tale om det, og et par af dem undveg at svare eller fornægtede, at de var dømt for den form for forbrydelser. Umiddelbart virker det som om, at der er de samme regler eller normer på Kofoedsminde, som i fængslerne, hvor man betragter seksualforbrydere og navnlig mennesker, som har krænket børn, som de laveste i hierarkiet. I hvert fald lykkedes det mig ikke at få

nogen af dem, som havde en dom for seksuelle overgreb af den ene eller anden art, til at tale om det.

At bo på Kofoedsminde

I dette afsnit vil der være fokus på, hvordan beboerne har oplevet deres møde med Kofoedsminde. Både institutionen som en fysisk ramme og et bosted, men også hvordan nogle af beboerne oplever ”systemets” konsekvens over for de domfældte. Beboernes hverdagsliv på institutionen, og deres relationer til de andre beboere, familien og netværker udenfor Kofoedsminde.

Mødet med Kofoedsminde

WILLIAM har opholdt sig mere en ti år på Kofoedsminde og fortæller først om hegnet rundt om institutionen. En ting, der fylder for mange af beboerne:

S: Du havde det lidt svært i starten med at komme ind bag hegnet her.

W: Ja det var, som man selv siger, man bliver sat ind bag noget hegn, hvor man ikke rigtig har mulighed for at dyrke sin egen frihed.

S: Ja.

W: Det var ikke så sjovt i starten, men eftersom man begyndte at lære rutinen at kende hernede, så begyndte man bare at følge den.

S: Hvad var det, der gjorde, at du begyndte af synes, at du kunne holde ud at være her?

W: At jeg kunne komme på udgang hver dag, og kunne komme herved (på værkstedet) og arbejde...

MARY har også en kommentar om hegnet.

M: Det var jeg lidt bange for, da jeg kom her i starten.

S: Ja.

M: Jeg tænkte: Hvad fanden er det for et stort hegn, det der?

S: Ja, det ser meget voldsomt ud.

*M: Det ser **meget** voldsomt ud, synes jeg.*

Og ANNE:

S: Ja. Hvad synes du om hegnene herude?

A: Jeg synes det, det giver det forkerte billede.

S: Ja?

A: Ud til samfundet.

S: Hvordan?

A: Jamen altså, sådan som jeg ser det i nyhederne, så er alle sammen... de tror, at vi alle sammen er pædofile, at vi alle

sammen er mordere og psykopater og sådan noget dér. Det bryder jeg mig ikke om!

HARRY bemærker også hegnet:

S: Hvordan var det at komme på Kofoedsminde?

H: Åh fint nok, men man fik det sådan, når man kommer kørende og ser bygningerne, når man ser hegn og pigtråd og sådan nogle ting, og "what the fuck mand!" Jeg tænkte, jeg troede, det her var en institution for udviklingshæmmede. Men fordi jeg skulle ned på Skovbo og være, da jeg kom kørende forbi og så hegnet og sådan noget der. Der var kun hegn rundt om haven og, men stadigvæk.

S: Ja.

H: At se, at der var hegn rundt uden om haverne og pigtråd, tænkte jeg, what the fuck mand! Altså det er udviklingshæmmede, vi har med at gøre.

S: Hvad havde du forestillet dig?

H: Det ved jeg ikke.

S: Hvad troede du egentlig?

H: Selvfølgelig havde jeg forestillet mig, at der var hegn rundt om, så man ikke kunne løbe ud, men det der med pigtråd, fordi jeg tænkte, udviklingshæmmede og pigtråd er det ikke lige at overdrive det lidt. Hvad hedder det?... Det var sådan det, jeg tænkte.

DIANA fortæller om starten på Kofoedsminde:

S: Hvordan var det at komme herved på Kofoedsminde?

D: Det var meget svært i starten. Altså jeg har altså aldrig hørt om institutionen, før jeg blev vækket af politiet om morgenen fredag, fredag morgen, og fik at vide, jeg skulle hermed. Jeg har aldrig hørt om det før, men som det ser ud nu, er det fint nok. Jeg kan godt lide de her faste rammer og struktur og struktur.

Mødet med Kofoedsminde er blandt andet præget af oplevelsen af de fysiske rammer i form af de store bygninger, hegnet, med sluser og kodelåse. Flere af beboerne har en oplevelse af, at de ikke længere har deres frihed, og at rammerne kan være medvirkende til at stigmatisere dem. Men der er flere, ud over Diana, der selv giver udtryk for, at de faste rammer også kan være gode for dem.

Som en beboer nævner, kan det dog virke voldsomt med en disse magtsymboler, når der i virkeligheden skulle være tale om en social institution. Ud over de netop nævnte fysiske magtsymboler som hegnet, så vil man som gæst også bemærke, at de ansatte er udstyrede med synlige alarmer ofte i en holder ved bæltet sammen med et nøgle- og id-kort. Ting som tydeligt skiller "indsatte fra ansatte".

Hverdagen på Kofoedsminde

HENRY fortæller:

S: Men du befinder dig nogenlunde tilpas ved at være her?

H: Ja, ja, ja! Jeg er glad for at være her altså... det, altså der er nogen, der siger, det ikke er et hjem for dem, kan man sige.

Henrik, og sådan nogle, der har siddet her i over 15 år, de kalder det jo hjem nu... Så for mig er det et hjem, der skal fungere i hverdagen og i weekenderne, selvom det er en god eller en dårlig dag. Som jeg altid siger: Alt har en konsekvens, både en god og en dårlig altså.

Allerede fra start i interviewet bryder WILLIAM ivrigt ind i min præsentation af mit projekt. William har opholdt sig mere end ti år på Kofoedsminde:

S: ... hvad det vil sige at være på Kofoedsminde... lidt større forståelse for, hvad det vil sige at være her...

W: Kofoedsminde. Det er en rigtig fin institution.

S: Det er hvad?

W: En rigtig fin institution at lande på.

S: Ja?

W: Men der er mange, der alligevel brokker sig over stedet.

S: Ja, ja. Men det er vel heller ikke rart at være frihedsberøvet, det er de jo.

W: Nej, nej men i realiteten... i den tid jeg har boet her, der har jeg været tilfreds. Rigtig godt samarbejde med personalet og beboere hernede.

S: Ja, jeg har også altid... den smule jeg har, vi to har set til hinanden, da har jeg altid synes, du var rigtig positiv.

W: Jeg synes ikke, jeg kan komme med nogle klager.

S: Nej, men der er mange, der er kommet med klager, jeg har da hørt nogle stykker den sidste tid.

W: Ja, men jeg har ikke noget at klage over.

S: Nej?

W: Positiv.

Og **DIANA** oplever, at rammerne på Kofoedsminde sammen med personalet er med til at hjælpe hende gennem hverdagen. Så vi lader hende fortsætte fra før:

D: ... Jeg kan godt lide de her faste rammer og struktur.

S: Hvordan mærker du de her faste rammer, som du godt kan lide?

D: Det gør jeg ved, at jeg ved, hvad jeg skal lave, og pædagogerne de hjælper mig med det, og for at få nogle skemaer og sådan noget.

Andre bryder sig derimod ikke om at være på Kofoedsminde og oplever ikke de faste rammer som en fordel. Tværtimod oplever de, at Kofoedsmindes rammer begrænser deres muligheder for blandt andet selvbestemmelse.

CHARLES oplever ikke opholdet på Kofoedsminde som særligt rart:

C: Så får jeg ondt i maven, så får jeg angstanfald. Det her Kofoedsminde hernede, det er et alt for stort et sted nu. Jeg får

mange spekulationer. Både med personalet og mine medbeboere...

RICHARD oplever, at han ikke bestemmer over sit eget liv og den mad, han ønsker at spise. På trods af, at han betaler både kost og husleje til Kofoedsminde:

R: Altså jeg ved bare 100 %, hvis du kommer og har serveret gule ærter en aften, så vil jeg sige, gule ærter, dem kan du kraftedeme kyle ud i lokummet. Hvis du serverer farsbrød, ud i lokummet. Hvis du serverer hvide kartofler, ud i lokummet. Jeg er så bundhamrende kræsen, som du ikke kan tro. Og så kommer I og siger 100 % til mig, det er det eneste, du kan få at spise, ellers kan du spise rugbrød. Fint, jeg kan godt spise rugbrød, men det er det forkerte rugbrød, jeg skal have noget andet rugbrød. Der er dét, der er ude i køleskabet. Så er det ikke mig, der bestemmer, hvad jeg skal have at spise. Så er det sgu jer, der bestemmer det.

S: Ja.

R: Og det er sgu da mine penge, jeg står og giver jer, til I handler ind. Skal jeg så ikke have noget at æde også? Det skal jeg åbenbart ikke?

S: Så du føler ikke, du bestemmer over dit eget liv, kan man sige?

R: Vi bestemmer ikke. Jeg har intet at bestemme over mit liv, det er jer, der har det hele!

...

R: Så nogle gange, så kan I godt i gåseøjne sige, "jeres liv" og blande jer fuldstændig uden om vores liv. I skal kun gå ind og sørge for, at vi ikke laver noget nyt kriminelt. Sådan set! Gå ud og

banke en ned eller stikke en ned. Det er det eneste, I skal. Hvad vi har på værelset, hvor rodet der er på værelset, eller hvordan. Rend os i røven med det. .... Det er noget... I går ind. Nå nu trænger du til at rydde op, nu skal vi hjælpe dig med at rydde op. Nu skal du altså gå i bad. Til sidst skal I vel tørre os i røven. Undskyld jeg siger det. Vi har intet selv at bestemme over vores liv.

...

Og han kritiserer en tidligere DR-udsendelse "For Farlig til Frihed"³ (DR 2006) for at være et skønmaleri af det, han oplever som virkeligheden:

R: I hele den der film der, der ser man intet negativt. Du hører ingen alarmer, du hører ingenting. Det hele, det er lyserødt, grønt på græsset. Hvad med at lave en rigtig film, hvor man står og virkelig står og har noget altså... jeres alarmer, de står ikke bare stille, nej de bipper. Bip! Bip! Bip! eller ringer, så man kan høre det, og så kan man se, der er folk, der render. Hvad med, at I lavet en, så sandheden kom frem. Sandheden, den skal frem, den skal ikke pakkes ind under gulvtæppet. Det gør I! I Pakker ind under gulvtæppet!

HARRY oplever også, at han ikke kan bestemme over sit eget liv:

... der er kvindeligt personale, jeg havde kun én på mig på det tidspunkt, hvor hun siger, nå men nu skal du gå i seng og sådan noget der. Jeg skulle slukke fjernsynet. Jeg siger, nej, det gider jeg

---

³ Interviewene i denne rapport blev foretaget inden DR lavede sin opfølgning på "For farlig til frihed" som blev sendt i DR i januar 2022 under titlen "De særligt farlige".

egentlig ikke, altså jeg bestemmer selv, det skal du ikke bestemme over mig på nogen som helst måde.

MARY:

Men det er frustreret at... at de ikke snakker sammen, at de ikke lige taler sammen at... Mary har i dag fået lov til at købe en sodavand f.eks. Så siger jeg til Susanna dagen efter. Jeg har faktisk fået lov til at købe en sodavand i dag, når jeg har udgang. Nå men det må du ikke, fordi vi har ikke snakket sammen om det. Så snakker de ikke sammen, og så får jeg ikke nogen sodavand, fordi de ikke snakker sammen!

ERIK:

Jeg bryder mig ikke om stedet her, det gør jeg ikke. Jeg synes deres, nu sådan som udgangen, den er skrumpet enormt meget ind, der er skåret i personalet her, alle andre afdelinger får mere og mere personale, fordi de andre beboere ter sig som sindssyge og skaber sig. Her fungerer det, hvorfor skal vi så straffes?

...

E: Så har man problemet. De er skåret alle vegne. Det synes jeg, det er for ringe, for dårligt, det er lige som om, at vi føler os straffet, vi bliver straffet mere og mere, og jeg taler på mine medbeboeres vegne, fordi jeg ved, hvordan de har det

S: Ja

E: Vi bliver straffet hver gang, der bliver skåret, så er det os, det går ud over. Det er ikke andre afdelinger, nej, nej, flere, flere personaler på andre afdelinger. 2'eren, ah de kan godt, de skal

ikke være der altså. Det er sådan, at man føler sig, ligesom det er Kofoedsminde tager og siger, vi skal gøre noget godt for dem deroppe, de må, vi må prøve at arbejde med dem og prøve at gøre dem til nogle bedre borgere. Men det gør man ikke. Det synes jeg er så ringe ved det her sted hernede.

Også **PETER** har fortællinger, hvor han oplevede, at han på trods af, at han var myndig, ikke kunne bestemme selv. Fortællingen ligger dog før hans ophold på Kofoedsminde.

P: Ja og så i 2016, der kom kommunen og havde besluttet sig for at tvangsflytte mig til Sorø bocenter. Det havde de ingen ret til. De havde ikke spurgt mig, hvad jeg ville, de har ikke bare ret til at sige: Nu skal du bo der dér.

S: Nej nej!

P: Det har de ikke ret til. De sagde bare, nu skal du bo her, og det er ikke til diskussion, og du flytter om nogle måneder, og det blev vi ved med at brokke os over. Og jeg havde godt regnet ud, at Fulby Bocenter... De har nogle medarbejdere, der ikke altid følger loven. Altså jeg blev udsat for ulovlig magtanvendelse. De troede, de kunne styre mig med hård hånd og bestemme, men de blev ved med at sige, det har du ikke ret til; det har du ikke ret til; de blev simpelthen bare ved - de ting - bare de handicappede. De kender ikke deres egen rettigheder. Det er ikke i orden.

Opsamling om at bo på Kofoedsminde

Når de bliver spurgt, oplever nogle beboere, at Kofoedsminde er et godt sted at være. De bifalder rammerne og den forudsigelighed, det giver, og har også gode oplevelser af samarbejdet med personalet. Samarbejdet med personalet vil blive yderligere uddybet senere i rapporten.

Størstedelen af de interviewede har positive ting af sige om deres ophold, men det, der fylder mest i dette afsnit, er det, som de ikke er tilfredse med.

At man er utilfreds med at være anbragt bag lås og slå, og, som den sidste gruppe oplever det, frataget sine muligheder for frie valg og berøvet deres frihed, kan ikke undre. Det, der kan undre, er måske, hvorfor beboerne i den grad oplever, at de har mistet helt fundamentale frihedsrettigheder, som eksempelvis at kunne få den sodavand, der er aftalt, eller at bestemme, hvad de vil spise, eller hvor de vil bo. Er dette ikke fundamentale rettigheder, som de vel bare skal have?

Beboerne oplever det fysiske sikkerhedssystem som voldsomt. De høje hegn, personalets alarmer, opleves som stigmatiserende. De oplever, at de ikke kan bestemme over deres eget liv, men at personalet styrer deres dagligdag. Eksempelvis forsøger nogle af de ansatte at bestemme, hvornår de skal i seng, hvad de skal spise, eller hvorvidt man får den sodavand, som man er blevet lovet – og som man vel selv har betalt. Dette giver en del af beboerne en oplevelse af magtesløshed, kontroltab og at være udsat for straf.

Endelig fortæller en beboer, at besparelser på Kofoedsminde er en omstændighed, som rammer ham på en måde, som opleves som yderligere straf og yderligere begrænsning af hans frihed.

Personalet

Hvordan beboerne har det med hinanden og med personalet, er også vigtigt at få indblik i. De andre beboere og personalet er de mennesker, som beboerne har mest kontakt med under deres ophold på Kofoedsminde, og er de primære relationer, som de har. De rammer, som beboerne opholder sig i, er naturligvis blandt andet de fysiske bygninger med alt hvad dertil hører af sikkerhed repræsenteret af hegn sluser og alarmer, værksteder, skole og beskæftigelse. Men også rekreative tilbud som motionsrum og kiosk. Derudover er beboernes egne opholdsfaciliteter og fællesarealer med til at skabe den fysiske ramme, hvori deres hverdagsliv leves.

De mennesker, som beboerne er tvunget til at forholde sig til hver dag, har selvfølgelig stor betydning for, hvordan beboerne oplever deres ophold på Kofoedsminde.

Et af de spørgsmål, der blev stillet, var, hvad, de oplevede, var en god pædagog, og hvad, de mente, var en dårlig pædagog.

Den "gode" pædagog

Hvad er en god pædagog, lød spørgsmålet. Helt enkelt. Og det var et spørgsmål, det var let at få beboernes svar på.

Og vi starter med ANNE, der svarer hurtigt og sikkert:

A: En god pædagog, det er en, der har hjertet med.

S: Ja?

A: Og hovedet med, og vil behandle andre mennesker, som man selv vil behandles - med respekt. Respekt er ikke bare noget, man får, respekt er noget, man gør sig fortjent til.

HARRY foretrækker pædagoger, som han kan identificere sig med, eller måske mere, som kan identificere sig med ham:

H: Altså de bedste personaler, det er dem, der selv har oplevet dét. Du kan sagtens sige: "Åh, men jeg synes også det... Jeg kan godt forstå, at du synes, det er træls, at du har fået en på hovedet". Men hvis du aldrig selv har fået en på hovedet, så ved du ikke, hvordan det føles. Den der følelse. Fordi der er mange af dem (pædagogerne), der selv har været ballademagere i deres tid, som kan sætte sig ind i, hvordan man har det, og hvordan det fucking føles, og dem, der kan sætte sig ind i det. Altså, du kan sagtens stå og sige, nåh hvor er det synd, Harry! Ikke også?... Men jeg kan se det på dig inderst inde, så ved du ikke, hvordan det føles. Du ved ikke, hvordan det er og være mig. Men i det øjeblik du sætter dig ind i, hvordan det er at være mig, og gør dit bedste, det er de bedste personaler. Så er det lige meget, om de er uddannede eller ej. Dem, der kan sætte sig ind i, hvordan du har det, og forstå dig. De er de bedste, og så er det lige meget, om de har uddannelse eller ej.

RICHARD beskriver det sådan:

R: En god pædagog er en, som der, hvis jeg siger f.eks. "vil du med ud at gå", eller "vil du have et slag kort" eller, eller... eller "kommer du lige over og sidder", og hun siger, "jamen det kan jeg

godt, men det er først klokken 6 eller 7". Så er det fint nok og sådan, ellers også kan hun komme med det samme, det er også fint nok altså. Sådan en, der hjælper lidt, eller hyggemor eller hyggefar eller sådan set. Det synes jeg, det er fint.

Der er flere korte udsagn om, hvad der er en god pædagog:

VIKTORIA: En, der forstår en, og en, der kan tage sig af problemet, hvis der sker et eller andet.

CHARLES: En, jeg har tiltro til.

S: En, du har tiltro til?

C: Ja, det er Poul.

S: Ja?

C: Han gør meget for mig. Det har jeg også sagt til ham.

PETER: Der er nogle af dem, jeg bedre kan lide end andre. Dem, jeg bedst kan lide, det er helt klart Bo og så Sigrid og Karsten.

S: Hvad er du godt kan lide ved dem?

P: Det er bare dem, jeg bedst kan lide. Det er dem, der skaber den bedste stemning her på afdelingen.

En god stemning er faktisk noget, der går igen i beboernes svar, men hvad, der bedst beskriver en god pædagog, er en, der tager beboeren alvorligt, og lytter til hende.

DIANA siger:

S: Men du siger pædagogerne her på stedet. De vil dig det godt.

D: Ja. Det kan jeg føle... Ja, her er faktisk rigtig mange gode pædagoger.

S: Hvad er det, der gør en god pædagog god?

D: Lytter til en. Hjælper en.

S: Lytter til en. Hjælper en. Ja?

D: Jeg synes også, de meget professionelle i deres arbejde. Altså det er svært at forklare, men...

HENRY: En god medarbejder, det er en, der lytter på en, forstår, hvis man har en dårlig dag og en dårlig situation, man sidder i. En, der viser respekt overfor mig, som jeg viser respekt overfor dem. En, der ikke bare er selvoptaget og tænker på sig selv og penge og løn. (En) der rent faktisk også gerne vil være sammen med os, og lave noget sammen med os, altså. Går en tur, et eller andet, det er nok det meste af det, det tror jeg, de fleste gerne vil have henede.

ANNE: Men så mødte jeg nogle gode personaler, Mogens og Bettina, som jeg havde mange samtaler med. Og ja igen... jeg var bange for at blive svigtet, så det tog noget tid, fra de kom ind, men så stille og roligt så fandt jeg ud af, at jeg godt kunne stole på

dem, og de lovede mig, at de aldrig ville svigte mig, eller de ville altid være sig selv, og de ville altid være der for mig. Det tog rigtig lang tid, hvor de prøvede på at få mig op, og jeg skulle på arbejde, og alt det der, og jeg prøvede, men så faldt jeg i, men de var der stadig for mig, de holdt stadig den gode stil, og så en dag så begyndte det at gøre ondt på mig, at jeg havde lovet dem, at jeg nok skal tage mig sammen, og jeg skal nok komme op på benene. Så en dag, så stoppede jeg med at ryge hash, og gik på arbejde med rene prøver, og begyndte at tage vare på mig selv, og begyndte at gå i bad og alle de der ting der, og så kørte det. Så det er takke være dem nu, at jeg er på åben(-afdeling).

Jeg runder den gode pædagog af med disse citater:

WILLIAM: ... det er sgu, når du spørger, om det kan lade sig gøre at tage en tur ud og køre, og man bare er én og én.

Og kan man på en hel afdeling dét, kan man ende med dette skudsmål fra JOHN:

J: De er alle sammen fede.

S: De er fede?

J: Der er ikke nogen personaler, jeg ikke kan lide.

Den ”dårlige” pædagog

Hvor det var forholdsvis let at få et svar på, hvad en ”god pædagog” var, var det også forholdsvis enkelt at få et svar på, hvad det ville sige at være en ”dårlig pædagog”.

JOHN har en helt klar holdning:

S: Hvad er problemet med dem?

J: Jeg har bare lyst til at slå dem.

S: Du har bare lyst til at slå dem?

J: Ja.

S: Hvad er det ved dem, du ikke kan... der irriterer dig?

J: De er... den måde, de er på, den måde, de taler til folk på.

S: Hvordan taler de, kan du sige noget om det?

J: Nedsættende, som om vi bare er indsatte. Som om vi bare skal holde vores kæft og makke ind. Som om vi ikke har nogen stemmeret, nogen ret til at tale.

S: Okay.

J: Og det er sådan. Det gider jeg ikke at finde mig i. Jeg har lige så meget ret til at tale som nogen anden.

S: Ja, selvfølgelig.

MARY fortæller:

M: ... men så Steen, kender du ham? Ham, der var, ham, der sidder herude.

S: Jeg har set ham før, ja.

M: Men han ligger nemlig og sover, når han er på arbejde. Altså så siger jeg også til ham, du skal altså være vågen, når du er på arbejde her. Ah, jeg er vågen, siger han så, men det er han slet ikke.

S: Men han er jo ikke nattevagt vel?

I: Næh.

S: Men om dagen?

I: Ja, han sover bare lige pludselig. Så kan han finde på at sove en times tid.

Og hun fortæller videre:

M: Kim siger, at hvis jeg ikke... jeg skal ud og lave mad, og det skal jeg bare lige nu, og du skal bare gå ud i køkkenet lige nu og altså... og hvis jeg svarer ham igen, f.eks., hvis jeg f.eks. siger: Kim, hvorfor skal jeg lige pludselig gå ud i køkkenet? "Du stopper det pis der, ellers kommer du ikke på udgang, fordi det er mig, der bestemmer"! Sådan rigtig hård-agtigt mod mig. Og det, synes jeg slet ikke er i orden heroppe. Og jeg har sagt det til afdelingslederen, men han siger, at jeg må tage det med personalet internt.

M: Eller hvis der er en, der kommer og siger: Mary, du skal tage vasketøjet, du skal tømme vaskemaskinen, du skal gøre rent på dit

værelse! Sådan noget, det gider jeg ikke lige nu, siger jeg så. Nå, men det skal du... f.eks..

S: Hvis de sagde det på en anden måde, tror du så, du ville høre efter?

M: Ja, hvis de begynder at snakke lidt mere pænt til mig.

S: Hvis nu de kom hen til dig og snakkede med dig og sagde: "For øvrigt Mary, når vi er færdige med at snakke her, skal vi så ikke ordne dit vasketøj?" Ville det være en bedre måde at gøre det på?

M: Det vil være fint.

GEORGE beskriver den dårlige pædagog som en, der ikke hører efter, eller som tager beslutninger hen over hovedet på beboerne:

S: Okay, hvad med personalet her på Kofoedsminde?

G: Det er ikke alle sammen, der er sådan lige indbydende.

S: Nej? De pædagoger, du ikke er så vild med, hvad er der galt med dem?

G: De hører ikke efter, hvad man siger til dem.

S: Er det det eneste, der irriterer dig ved dem? At de ikke hører efter?

G: Ja, og også det, andre beboere siger til dem, og så nogle gange så handler de hen over hovedet på en her.

S: Okay, kan du give et eksempel på, hvordan de handler hen over hovedet på dig?

G: Ja, nogle gange så laver de nogle beslutninger.

S: Ja?

G: Hen over hovedet på os, uden at komme og fortælle os det.

S: Ja?

G: Så bliver beboeren irriterede på personalet, fordi de ikke kommer og fortæller os, at de har taget en beslutning om det.

S: Okay ja, sker det tit?

G: Det sker af og til.

ERIK:

E: Det er sådan nogle, der sidder med en mobiltelefon i hånden, eller sidder bag en skærm og glør, og ikke gør en fis.

S: Dem du nævnte før?

E: Ja simpelt hen, der ikke laver noget. Det er dårlige pædagoger, og det er dårligt pædagogarbejde, og når personalet gemmer sig på kontoret, så der kun er vikarer ude, så er det kraftedeme for ringe. For det er dem, der skal arbejde med os, det er sgu ikke vikarerne. Sådan nogle VS⁴ vagter og sådan noget. De skal ikke arbejde med os, det er det faste personale.

DIANA slutter af og beskriver den dårlige pædagog som:

D: Dem, der ikke tager deres arbejde seriøst.

S: Hvordan kan du mærke, de ikke gør det?

---

⁴ Personale fra eksternt vikarbureau

D: Hvis de bare sidder ned i sofaen med deres mobil, og når jeg spørger, om de vil hjælpe mig, så svarer de næsten aldrig.

Dette afsnit om personalet rundes af med et par citater, hvor beboere understreger vigtigheden af, at det er det "rette personale", og at det er kendte ansigter:

MARY

S: Hvor længe har du skåret i dig selv, kan du huske det?

M: Jamen, det har jeg gjort, siden jeg var 15.

S: Siden du var 15?

M: Ja.

S: Og så indtil for 1 år siden?

M: Ja, der stoppede jeg.

S: Der stoppede du.

M: Ja med at skære i mig selv, ja. Fordi det hjælper ikke.

S: Nej.

M: Det gør det ikke.

S: Hvorfor gør man det så?

M: Hmm, jeg tror, det er afmagt. Det er, hvis folk ikke lytter på en, når man har brug for hjælp, som der er her på afdelingen. Nogle gange, når der kommer for mange VS'ere. Jeg har VS'ere. På en uge, da har jeg 7 forskellige om natten fra onsdag til onsdag, for nattevagten kører i rul.

S: Okay.

M: Og i denne her uge, har jeg 3-4 forskellige VS'ere, der kommer, og det er meget, meget stressende.

S: Det synes du, det er, ja?

M: At der er så mange forskellige mennesker hele tiden. Når man har brug for ro, og jeg får ikke ro i mit hoved, når der kommer så mange mennesker, som jeg ikke kan finde ud af, og det er derfor, at man skærer i sig selv, fordi man kan ikke, man kan ikke forstå det her. Man kan ikke få ro.

PETER:

- 1. Han stoppede i går, så nu skal vi til at have en hel, hel ny nattevagt igen. Og nu er jeg nervøs for, at de henter en ind ude fra gaden, som jeg slet ikke kan med. Så vil jeg meget gerne have, at Kofoedsminde finder en, jeg kan med, en der er på Kofoedsminde, der siger: Jeg vil gerne op til Peter!*

Opsamling af afsnittet om personalet

Som det fremgår, er det, der definerer en god pædagog, ofte det modsatte af det, der definerer en dårlig pædagog. Evnen til at lytte og at tage beboeren alvorligt er noget af det, der afgør, om en pædagog er god eller dårlig i følge beboerne.

Beboernes oplevelse af en god pædagog er egentligt ganske enkle og forståelige. Det er mellemmenneskelige eller relationelle kompetencer, de peger på. Et par nævner ordet "respekt", flere nævner "at lytte", men det dækkes også af flere af de andre citater, hvor man vægter at en god

pædagog skal være ægte engageret i beboerne, skal være til stede, skal være til at tale med, når det er det rette tidspunkt til det. Men i det hele taget handler det om, at beboeren bliver set og hørt og anerkendt. Kan man som pædagog det, vil man blive betragtet som en god pædagog.

Som den gode pædagog blev beskrevet – som en, der har respekt for beboeren, som den han er, og lytter til ham - bliver den dårlige pædagog omtalt som det modsatte. Nogen fortæller, at de oplever personale, der sidder med næsen i deres mobiltelefon, og ikke er opmærksomme på beboerne. En enkelt har et eksempel på en pædagog, der sidder og sover midt på dagen. Et par af interviewene beskriver, hvordan nogle pædagoger anvender et groft og nogle gange nedgørende sprog overfor beboeren i nogle situationer. Desuden påpeger nogle beboere, at nogle pædagoger også positionerer sig magtmæssigt, og derved nærer de en asymmetrisk magtfordeling med dem selv øverst i et hierarki, som absolut ikke virker befordrende for en socialpædagogisk indsats. Skiftende personale beskrives som et problem. Ofte har mennesker med udviklingshæmning svært ved nye relationer. De bliver derfor udfordret af de mange skift, som de oplever i personalegruppen.

Endelig er der oplevelsen af, at nogle pædagoger fratager beboerne deres autonomi og selvbestemmelse.

Kofoedsminde fremhæver, at man vægter en tilgang til beboerne, der er baseret på et værdisæt, som omfatter samarbejde med beboerne, rummelighed, anerkendelse og respekt⁵. Det dækker meget godt det, som beboerne beskriver som den "gode" pædagog. Til gengæld må man sige, at de beskrivelser, beboerne giver af den "dårlige" pædagog, falder udenfor værdisættets ambitioner på alle punkter.

---

⁵ Se eventuel Fælles Praksis på Kofoedsmindes på hjemmeside:
<https://kofoedsminde.dk/faelles-praksis/>

De andre beboere

Den sidste gruppe, der fylder i beboernes hverdagsliv på afdelingerne, i beskæftigelse og skole, er de andre beboere. Dem, de deler deres liv med, dem, de spiser sammen med, og dem, de måske sidder og ser fjernsyn med om aftenen. Mennesker der er i den samme situation som de selv. Forholdene mellem beboerne, som de selv beskriver det, varierer bredt. Nogle er gode venner, og kan have det hyggeligt sammen. Andre har et mere anstrengt forhold til deres medbeboere, og nogen har direkte konflikter med andre beboere.

Og så er der nogle beboere, der ikke kan forstå, hvorfor de, der antænder en brand eller på anden måde er udadreagerende, ikke bare slapper af. Så kommer de jo hurtigere ud!

VIKTORIA

V: Men jeg vil sige, at jeg er træt af at være her. Altså jeg er træt af, at folk de tænder brand på værelserne, og ikke lærer en skid af det, og så bare skal bo her 5 år mere.

S: Du har været her hvor længe?

V: 3 år.

S: 3 år ja. Og folk tænder brand?

V: Ja, folk sætter ild til værelset, og så kommer de og brandbilen og slukker det, og så tænder de ild, og så går de amok, og det er jeg ved at være lidt træt af.

S: Ja?

V: Hvorfor fanden lærer folk ikke, at når det er sket en gang, det hjælper ingenting, for så skal man bare blive her endnu længere.

S: Ja, det har du ret i.

V: Så det er jeg ved at være træt af.

S: Ja. Hvor mange gange, kan du huske, hvor mange gange nogen har sat ild her?

V: Mange gange.

JOHN mener, at det ville forbedre Kofoedsminde, hvis man strammede lidt op på, hvem man lukker ind:

S: Ja, hvordan er det at være her?

J: Det er okay.

S: Ja, på den afdeling her?

J: Hvis de lader være med at flytte tosser herind, så er det ok.

Og **GEORGE** har også sine forbehold over for nogle af de andre medbeboere:

S: Hvad synes du om de andre beboere, der er her? Her i huset f.eks..

G: Øh, de skulle måske have været på en anden afdeling.

S: Hvad for en afdeling, tænker du på?

G: Jamen, kun et sted for autister.

S: Okay, hvorfor?

G: De passer ikke sammen med dem, der er velfungerende her.

S: Aha, så du synes, de fungerer for dårligt?

G: Ja!

Og han fortæller videre:

G: Jeg blev jo lukket inde oppe på Afd. A, og der kunne jeg heller ikke være oppe. Så blev jeg rykket ned på C'eren, der kunne jeg heller ikke være. Så blev jeg rykket over på D, der kunne jeg heller ikke være. Så kom jeg herover.

S: Hvorfor kunne du ikke være på de afdelinger, du nævnte før?

G: Fordi jeg kunne overhovedet ikke med de andre beboere.

S: Med de andre beboere, ja?

G: Ja! Og hvis de ikke vil høre efter, så skulle jeg nok fortælle dem, hvor skabet skal stå henne.

MARY og WILLIAM oplever, at det går fint med deres medbeboere.

M: Men som jeg siger til dig, jeg taler rigtig godt med Erik.

S: Ham kan du godt tale med?

M: Jeg har kendt Erik i 2-3 år nu. Vi har det rigtig godt sammen.

...

S: Ja okay. Hvordan med dine medboere, dem, der også bor henede?

W: Jamen der er ikke rigtig noget at klage over, fordi nu bor jeg i et hus med 4 andre, 3 andre, og det klarer vi..., ja rigtig godt sammen.

S: Ja, der er ikke sådan konflikter hos jer?

W: Nej, der er ikke rigtig nogle konflikter, ikke det sted jeg har været lige nu.

S: Nej.

W: Så det er positivt.

S: På de andre afdelinger, du har været, der har det også kørt?

W: Jah, der må jeg så sige, der var der så lidt, da jeg kom der i starten. Der, de to tidligere beboere, der har boet der, de var altid sådan lidt efter hinanden.

S: Okay, ja så hvordan var det det, altså blev I blandet ind i det eller?

W: Nej så trak de sig væk fra konflikten og gik på sit værelse.

Opsamling på afsnittet om de andre beboere

Som det fremgår, oplever beboerne både, at det er fint at være sammen med de andre, og nogen er mere forbeholdne. Enkelte, som John og George, men også blandt de ikke citerede beboere, oplever, at de selv er for godt fungerende til at bo sammen med de andre beboere, som de mener er dårligere fungerende end dem selv. Andre har det fint med det, og oplever det som positivt at bo sammen med andre.

Beboernes oplevelse af, at der en nogen, der er bedre fungerende end andre, og nogen, der er for dårligt fungerende i det hele taget, kan ses som en afspejling af det forhold, at beboergruppen på Kofoedsminde er meget

heterogen⁶. Ikke bare er der stor varians i forhold til, i hvor høj eller mild grad man er diagnosticeret som udviklingshæmmet, men der er også forskellige former for komorbiditet i form af forskellige psykiatriske diagnoser, og endelig stor varians i forhold til beboernes personligheder, som kan variere fra meget stille og introverte, til ekstremt ekstroverte, intimiderende og udadreagerende personligheder.

Menneske og system

I dette afsnit vil der være fokus på et par af de mere abstrakte begreber, som er en del af beboernes verden, når de er dømt til at opholde sig på Kofoedsminde. Det, der kendetegner disse begreber eller konstruktioner er, at de virker uforståelige, ulogiske og selvmodsigende for beboerne, og ofte skaber usikkerhed omkring deres situation. Jeg kan tilføje, at disse begreber også ofte misforstås af andre mennesker, som ikke er bekendte med dette felt.

Et begreb, som flere har svært ved at forstå er, hvad det betyder, når man ved en domstol får det, der juridisk hedder "Tiltalefrafald".

ERIK om tiltalefrafald:

E: ... den der nævningesag, der blev tiltalefrafald på tre af dem, så jeg havde, jeg mener, det var 6 eller 7 anklager, jeg kan ikke huske helt præcist, om det var sådan...

S: Tiltalefrafald, hvad betyder det?

---

⁶ Dette bygger på min egen oplevelse og viden om beboerne på Kofoedsminde (red).

E: Det betyder faktisk, at, eh? Der er ikke nok beviser i sagen til, at man kan lave en dom, og så fordi nogle af beviserne, det der er fremført, er så tynde, så der er ikke noget i det.

Hvis der ikke bliver rejst tiltale, må man være uskyldig. Hans fortolkning af begrebet er helt logisk, men ikke korrekt. Imidlertid er det noget, som ofte sker med Kofoedsmindebeboere. Betydningen er, at man frafalder tiltale fra anklageres side. Man fastholder skylden, men går ikke videre, fordi det ikke vil have betydning for den dom, beboeren allerede har. Altså er man skyldig i anklagemyndighedens øjne, men der føres ikke nogen retssag, da anklagemyndigheden ikke mener, det vil gøre nogen forskel i forhold til den dom, beboeren allerede har⁷. På den anden side vil det figurere i beboerens sag i fremtiden, og vil derfor kunne have indflydelse på, at beboeren får opretholdt sin dom, eller endda hindre en domsændring til en mindre indgribende sanktion.

En anden meget vigtig teknikalitet, som kan være svær at rumme for beboerne, er mentalerklæringerne. De er så at sige den afgørende "adgangsbillet" til Kofoedsminde, nemlig dokumentationen for, at man er udviklingshæmmet.

Hvis man er udviklingshæmmet, kan domstolen dømme en til anbringelse på Kofoedsminde. Men det kan være svært for beboerne at forstå, hvordan mentalerklæringer egentlig fungerer⁸, når de oplever store

---

⁷For mere information: BEK nr 302 af 02/03/2016 §2.3

⁸Hele diskussionen om mentalerklæringer og IQ-tests er stadig i gang. Jeg har selv flere gange mødt både psykologer og psykiatere, der udtrykte sig skeptisk i forhold til specifikt IQ-tests.

Se eksempelvis (DR-Nyheder 2020; Espersen 2020)

forskelle i resultaterne, og ligeledes bemærker, at de har været påvirket af alkohol eller var trætte, da de fik udført testene.

ERIK om mentalerklæringer:

E: Og de udregnede min IQ til 76, det kan jeg ikke forstå. For VISO⁹ har fundet ud af, at den er 86.

S: Ja?

E: Men når den bliver taget om morgenen, klokken 7 om morgenen, hevet ud af sengen, og skal ned til møde klokken 8, så er man altså død i kraniet bagefter.

... og derfor mener jeg også, at når man laver sådan nogle mentalundersøgelser, så skal folk være lidt mere rask, lidt mere frisk, for ellers ryger du helt ned, og så bliver du vurderet som en eller anden tosse altså.

Og **RICHARD** om samme:

R: Jeg har fået lavet to IQ teste. En fra nogle par år før, inden jeg blev taget med det her.

S: Ja?

R: Og så har de sammenlignet med den, hvor jeg var ædru. Og på den, hvor jeg er ædru, der sidder der bare et par damer og så politiet der, og så skulle de måle, og så skulle de snakke med mig,

---

⁹ Specialistnetværk under socialstyrelsen (<https://socialstyrelsen.dk/viso>)

så havde de sammenlignet med en, som hvor jeg var pissehamrende fuld hver gang.

Og JOHN:

J: Ja, så syntes XX lige pludselig, at jeg skulle have taget en mentalundersøgelse, fordi de syntes, at jeg virkede meget unormal. Jeg var meget udadreagerende og voldsom og ja. Så der skulle en mentalundersøgelse til.

S: Okay.

J: Og den viste jo så, at jeg ikke var egnet til at sidde sådan et sted (I fængsel).

S: Men du er egnet til sådan et sted her? (Kofødsminde)

J: Ja.

En tredje juridisk betegnelse er begrebet "Længstetid". Begrebet indgår i de foranstaltningsdomme, som beboerne modtager. Eksempelvis kan en dom have en længstetid på 2 eller fem år. Det betyder, at inden for denne periode **skal** sagen for en dommer igen, og dommeren skal afgøre, hvorvidt dommen opretholdes for en ny periode, oftest to år, eller om den skal skærpes eller lempes.

Men det kan meget vel i beboeres ører lyde som om, at en dom med en længstetid på fem år betyder, at efter fem år er man fri igen¹⁰:

---

¹⁰ For uddybning af begrebet længstetid se (Rigsadvokaten 2019)

RICHARD SIGER SÅDAN:

R: Jeg mener jo 100%, dommeren han står jo deroppe og siger, du skal til Kofoedsminde og være. Så står folk og siger til mig, nu starter din dom, og jeg spurgte fandme en advokat, og jeg spurgte en politimand, og jeg spurgte, jeg spurgte min sagsbehandler, er det så kun 5 år, jeg skal være dernede, og der har de alle sammen sagt ja til.

S: Du fik en dom på 5 med en længstetid på 5 år.

R: Ja, og hvis du spørger dem. Er det kun 5 år, jeg skal være dernede? Ja, siger de, kun 5 år.

S: I første omgang, i virkeligheden. Ja.

R: Ja.

S: Så det var der ingen, der fortalte dig om, at længstetid på 5 år betød, at efter 5 år så skulle man forholde sig til, om man skulle forlænge dommen?

R: Nej de sagde, at efter 5 år så var jeg fri igen.

Opsamling på afsnittet menneske og system

Alt i alt er det at modtage en dom og blive anbragt på en institution, åben eller sikret, et indgreb i et menneskes personlige frihed. Et nødvendigt indgreb fra samfundets side, men et indgreb. Beboerne på Kofoedsminde har forskellige problematikker. De har blandt andet en IQ, der ligger under eller omkring 70, og derfor kan de have svært ved at forstå mange af de begreber og regler, som de er underlagt. Dette kan være medvirkende til at skabe et problem, da misforståelser - som burde kunne undgås - giver beboerne en oplevelse af viktimisering, og at de er udsat for et uretfærdigt system, som ikke vil dem det godt, og som arbejder mod dem. Richards

oplevelse af længstetids-begrebet får mig til at overveje, om de mennesker, han spørger, i virkeligheden ikke ved nok om det, de udtaler sig om. Der er trods alt ikke forholdsvis mange udviklingshæmmede kriminelle i Danmark, så politi, advokater og kommunale sagsbehandlere, kan gå igennem et helt arbejdsliv uden at møde en.

I det næste afsnit om beboernes tanker om fremtiden giver Richard eksempelvis udtryk for en meget desillusioneret forestilling om sin egen fremtid.

At være underlagt et system, man ikke forstår, kan være medvirkende til at skabe angst, aggression og resignation. Alt sammen noget, der vanskeliggør arbejdet frem mod en fremtid i mere frie rammer og uden kriminalitet.

Fremtiden

At få rundet beboernes fortællinger af med at spørge, hvordan de selv ser fremtiden, synes jeg, er vigtigt. Har de drømme eller forventninger til en fremtid på den anden side af opholdet på Kofoedsminde? Som det kan ses, drømmer alle beboerne, med en enkelt undtagelse, om det samme som alle andre mennesker.

Så de får her ordet for sidste gang:

ERIK:

S: Men hvad er dine drømme og tanker for fremtiden?

E: Jeg har lagt nogle planer, der hedder sig at, når jeg kommer ud, det første jeg vil have er, at jeg vil have styr på min familie.

S: Ja

E: Et sted at bo, arbejde, og så kan en kæreste komme. Til allersidst internet, mobiltelefon og alt sådan noget lort, det kan komme til aller- allersidst. Jeg skal bare lige have styr på de første tre ting, og når jeg har det, så ligesom... når jeg kommer ud herfra, så har min kommune sagt, at de har nogle planer med mig, men jeg kan ikke få at vide, hvad det er. Men eh... hvis jeg skal på en anden institution, så er det dét, og så udsluses ud derfra. Så er det det, jeg gør. Jeg tager det stille og roligt.

S: Ja.

E: Jeg stoler trods alt på min kommune, at de vil mig det bedste.

S: Ja.

E: Og det ved jeg, at de vil.

CHARLES drøm:

Når jeg kommer ud herfra, så skal jeg ikke bo på institution. Jeg gider satme ikke. Jeg vil hellere bo alene..., jeg vil gerne bo ved nogle gamle mennesker, så jeg kan passe en have, og hjælpe dem og gøre rent og sådan noget, det vil jeg helst.

JOHN:

S: Hvad tænker du om fremtiden?

J: Jeg vil gerne ud jo, og så vil jeg faktisk gerne i noget skole. Jeg vil gerne have en ordentlig uddannelse, så jeg også kan få et ordentligt arbejde.

S: Hvad kunne du, kunne du tænke dig nogen bestemt uddannelse?

J: Noget tømrer et eller andet. Hvor jeg skal bruge hænderne i hvert tilfælde, fordi det kan jeg.

VICTORIA:

V: Hvor jeg får min egen have og terrasse og udestue og køkken og bad og soveværelse, og så ud til personalet og så en terrasse. Og så skal jeg have et marsvin.

MARY:

S: Men hvad så med din fremtid, hvad drømmer du om i fremtiden? Du drømmer om...?

M: Ud på åben (afdeling red.) på Kofoedsminde, og få et job oppe i Brugsen.

S: Et job i Brugsen heroppe?

M: Ja!

WILLIAM

S: Hvad med din fremtid, hvad har du af ønsker?

W: Jeg håber lidt på et tidspunkt, at man kan komme ud og i det fri og starte en familie.

S: Ja, så du kunne godt tænke dig kone og børn og sådan noget?

W: Ja, det håber jeg da på sigt.

S: Ja, hvad med arbejde, har du noget, du kunne tænke dig specielt?

W: Nej, arbejde det, jeg tager det, der kommer.

RICHARD får lov at afslutte afsnittet om fremtiden. Han er den eneste, der ikke har bare lidt drømme.

S: Hvad er dine drømme og forhåbninger og tanker om, hvis du tænker fremtid?

R: Der er ingenting.

S: Ingenting?

R: Ikke en skid!

S: Intet?

R: Intet, for vi kommer ikke længere end hertil.

S: Du kommer vel ud en dag?

R: Nej!

S: Jo!

R: Nej!

S: Nu kan jeg jo ikke spå vel, og jeg er ikke dommer eller noget. Men det, du har lavet, kan vel ikke anbringe dig her på Kofoedsminde til evig tid, medmindre du bliver ved med at smadre pædagoger og beboere her?

R: Det kan man sagtens.

S: Nåh?

R: Fordi det er Kofoedsminde og kommunen. De samarbejder, har jeg fundet ud af.

S: Ja, aha!

R: Vi har ikke nogen chance. Kofoedsminde, kommunen... de har... jeg har snakket med kommunen, og min sagsbehandler. Hun har sagt ordret til mig, fordi jeg spurgte hende, om hun ville flytte mig, og det vil hun ikke. Hun har sagt ordret til mig: "Det tager rigtig mange, mange, mange år, før du kommer ud herfra!". Så ergo, så kunne vi lige så godt gå over og lave en snedkerkiste til os selv nu. Vi kommer ikke ud, med mindre i et etværelses med låg. Det er det! Folk, de holder os på. Der er ikke nogen mulighed. Der er ikke nogen mulighed!

Opsamling på afsnittet om fremtiden

Drømmene, ønskerne, forhåbningerne og forventningerne er, som skrevet i indledningen af dette afsnit, de samme, som de fleste mennesker har i vores samfund. Et hjem, en familie, børn, et arbejde. Måske en hamster.

Men hvor realistiske er de drømme, de har? Og hvad med Richards defaitisme? Vil det kunne lade sig gøre for disse mennesker at opnå de "normale" liv, som de ønsker? Liv, som vi andre har. Liv, som du og jeg har? Det vil jeg vende tilbage til i afrundingen og se på flere af de problemstillinger, som denne undersøgelse har genereret.

Som det aller-, allersidste runder Mary af med fortællingen om, hvordan hun i sin barndom fik et blik ind i fremtiden, på en ret grænseoverskridende måde. Hun oplevede at blive truet med Kofoedsminde, hvis ikke hun opførte sig ordentligt. Jeg beklager mit eget sprog i teksten, men sådan måtte dét være!

S: Og så kom du på Kofoedsminde?

M: Så kom jeg på Kofoedsminde.

S: Og hvordan var det?

M: Jeg har været hernede som 11-årig før.

S: Nå??

M: Jeg blev kørt herved af en bil. Altså jeg blev kørt ned fra institutionen af og hertil, lige uden for Skovbo og Syltholm (Navne på to afdelinger), for hvis jeg ikke opførte mig ordentlig, så ville jeg komme herind.

S: Hold kæft, nogle idioter!!!... Undskyld! Gjorde de det?

M: Det gjorde de som 11-årig. Jeg glemmer det aldrig.

S: Nej! Nej! Nej! Sådan noget! Nej, hvor strengt!

M: Fordi de mente, at jeg var udadreagerende, og det mente de, at det ville de ikke have på institutionen, så de valgte at smide mig ind i en bil og køre i 3 timer, og så endte jeg hernede på Kofoedsminde uden for døren. Og så sagde de, at hvis du ikke kan opføre dig ordentlig fremadrettet, så ryger du derind. Jeg sagde, det kan jeg ikke, jeg er ikke 18 år. De sagde: Vi har specialaftaler med dem.

Afrunding

De tre delmål var: At give ordet til denne minoritet, for dermed at få en større forståelse og indsigt i beboernes liv; at få en større indsigt i, hvad beboerne oplever har været årsagerne til deres kriminalitet, og beskrive deres kriminelle løbebane; at undersøge, hvordan de har oplevet den hjælp eller støtte, de har modtaget fra samfundet og Kofoedsminde, eller manglen på samme.

Beboerne har fået ordet. Det er mig, der har stillet og formuleret spørgsmålene, og det er mig, der har udvalgt citaterne. Og når jeg vælger noget, er der i sagens natur også noget, jeg har valgt fra. Jeg har forsøgt at afbalancere indholdet så godt, som det har været mig muligt, så det ikke blev den rosenrøde fortælling om lykkelandet Kofoedsminde. Heller ikke den sorte fortælling om Kofoedsminde som institutionen, hvor indespærrede udviklingshæmmede lovbrydere dagligt nedgøres, straffes og fratages deres selvbestemmelsesret, men så tæt på det, som beboerne selv beskriver, som deres fortællinger, som det har været mig muligt.

Eksklusionen af disse mennesker har ofte allerede været en realitet i deres barndom. De mange skift kan modarbejde muligheden for at opretholde eller skabe venskaber og sociale relationer, og de kan give en oplevelse af ikke at være god nok, at være forkert. Dette problem kan forstærkes af, at de som udviklingshæmmede per definition har mangelfulde kognitive, sociale og emotionelle kompetencer (Sørensen og Larsen 2018; World Health Organization 2009). De oplever at blive udstødt og at være alene, og derfor mangler de den anerkendelse eller kærlighed, som de fleste mennesker bygger deres liv og udvikling på. De er i forvejen bagud på point i forhold til skolen, men de mange skift, mobning og konflikter skaber endnu større problemer for dem. Dette er i forvejen kendt, og bliver underbygget i denne rapport.

De sociale forhold i hjemmene, og i deres liv i det hele taget, er med til at forhøje risikoen for, at de ender i kriminalitet. Vi ser forskning, som bakker op om dette (Danske Regioner 2010; Holst m.fl. 2019).

Men dette ved vi godt. Vi ved godt, hvad det kræver at skabe stabile forhold for børn med udviklingshæmning. Det er de samme mekanismer, som vi ser i andre sårbare familier. På det område er der ikke forskel mellem mennesker med udviklingshæmning eller andre sociale problemstillinger.

Det kræver ressourcestærke forældre, eller at forældre får passende støtte, når de får et udviklingshæmmet barn. Det kræver ressourcer og kompetente medarbejdere, både i forvaltning såvel som skole, dagtilbud og på bosteder. Vi ved, at de fleste udviklingshæmmede har behov for trygge rammer, forudsigelighed og gennemskuelighed. En debat, som har været i gang de senere år, sætter fokus på, at denne gruppe af svage medborgere har oplevet betydelige besparelser i forhold til den optimisme, der herskede i starten af firserne (Andersen 2018; Kirkebæk og Møller 2021). Er de udviklingshæmmede eksempelvis blevet en "pariakaste" i det danske samfund, og er en af priserne den stigning i antallet af domfældte udviklingshæmmede, som vi ser nu?

I forhold til de domfældte udviklingshæmmede, så er der tale om en marginal gruppe. Hvis vi anslår, at der er cirka 80.000 mennesker med udviklingshæmning i Danmark¹¹, så er de 167 domme, der faldt i 2019, en meget lille del af den samlede population af udviklingshæmmede, nemlig cirka 2 promille. Det betyder så, at 998 ud af 1000 ikke har fået en dom.

Beboerne beskriver sig selv som mennesker, der har været stærkt udfordret fra deres barndom og frem til nu. De har oplevet en turbulent barndom. Ofte med manglende ro, tryghed, forudsigelighed og alt det, der er så vigtigt, ikke bare for et barn, som er udviklingshæmmet, men for alle

---

¹¹ Tallet uddybes sidst i afsnittet Institutionen Kofoedsminde side 97,

børn. De fortæller ofte om løse tilknytninger til deres hjem og forældre, og dermed har de manglet en sikker og tryk base. Skoletiden er en afspejling af deres omskiftelige og utrygge barndom. Også her er der mange skift mellem skoler. Beboerne har oplevet nederlag i forhold til det faglige og har haft svært ved at følge med. Nogle af dem har sagt fra overfor skolen og ser i dag tilbage på deres skoletid som en tid, hvor de var rebeller i opposition til skolen. Både i skolen og udenfor skolen fortæller flere om mobning fra klassekammerater og andre børn.

Enkelte af beboerne har tidligt været i konflikt med loven, men det, der kendetegner denne udvalgte gruppe af beboere på Kofoedsminde, er, at baggrunden for deres kriminalitet deler sig op i to grupper, hvor den første er lidt større end den anden.

Den første gruppe er dem, som giver udtryk for, at deres kriminelle handlinger ofte har været af kommunikativ art, som det var tilfældet i brandstifterundersøgelsen (Holst og Lystrup 2013; Holst m.fl. 2019). At der har været tale om et råb om hjælp, et forsøg på at få opmærksomhed her og nu, en ophobet følelse af vrede og frustration, som de skulle af med, men hvor de ikke kunne finde andre muligheder i selve situationen.

Den anden gruppe påtager sig en kriminel identitet. Det betyder, at nogen af dem, ikke alle, kan virke som, de er stolte af det, de har gjort. De føler sig måske som del af et fællesskab, og de lufter en oppositionel holdning til samfundet. Kriminaliteten er begået i et fællesskab sammen med andre unge, "dårlige eller uheldige venner". Som man ofte ser det i forbindelse med ungdomskriminalitet (Mannow 2013b, 2013a; Østergaard 2015). Som altid er virkeligheden ikke så enkel, at beboerne lader sig strikt dele op i to grupper. Der er et vist overlap imellem dem. Men overordnet er det en erkendelse, jeg fik gennem interviewene med de 15 beboere. Beboernes oplevelse af at komme til Kofoedsminde, og at bo på Kofoedsminde, var også meget varieret. Mødet med de fysiske rammer og selve Kofoedsmindes fremtoning med hegn, pigtråd, kodelåse, sluser og

alarmer var noget, som de fleste kommenterede, og som de opfattede som voldsomt og stigmatiserende. Imidlertid var der stor spredning i beboernes oplevelse af, hvordan det var at bo på Kofoedsminde. Som jeg nævnte i starten af dette afsnit spændende fra det lyserøde til det helt sorte. Nogle af de interviewede beboere oplevede, at Kofoedsmindes rammer var gode for dem, mens andre oplevede rammerne som begrænsende for deres frihed og livsudfoldelse. Igen er dette yderpunkterne, og flere af beboerne kunne genkende begge dele.

På den positive side var der dem, der oplevede, at opholdet på Kofoedsminde var godt for dem. De fortalte om rammer, som gav mening, og som var med til at skabe en forudsigelig hverdag. De fortalte om gode pædagoger, der kunne lytte til dem i øjenhøjde, og som interesserede sig for dem, og som var gode at være sammen med. Nogle har gode kontakter til andre beboere, også på tværs af afdelingerne.

På den anden side står så oplevelsen af at have mistet sin frihed og være underlagt andre menneskers magt. Nogle oplever ikke at have retten til selv at bestemme, hvornår de skal spise eller sove, eller for den sags skyld bestemme, hvad de skal spise. Betyder det, at det er "systemet", der i nogle tilfælde bliver styrende over for det enkelte individ? Er det rimeligt?

De oplever en umyndiggørelse, og enkelte af de interviewede er rimeligt fjendtligt indstillet overfor Kofoedsminde, såvel som samfundet i det hele taget. Vi spærrer mennesker inde, netop fordi de ikke har kunnet administrere deres frihed, men hvad gør det ved mennesker, når de samtidigt oplever sig underlagt en magt, som ikke bare begrænser deres fundamentale frihedsrettigheder, men også at de i nogle tilfælde oplever, at magten er fjendtlig, devaluerende og taler ned til dem? Forhold, som er strukturelle, men som er medvirkende til at skabe en følelse af afmagt og eksklusion, kan ses i en af beboernes oplevelse af, hvordan besparelser rammer ham på hans udgange, og han føler sig yderligere straffet. Beboerne på Kofoedsminde er ikke strafegnede, men uanset juridiske

termer, føler mange af dem, at de bliver straffet¹². De er jo også frihedsberøvede.

På samme måde er det et strukturelt forhold, at der er mange forskellige mennesker inde over beboerne, og de ofte skal forholde sig til fremmede i det, som de til en vis grad betragter som deres hjem.

Der, hvor der var størst enighed, var i forhold til deres drømme og tanker om fremtiden. Her lå de meget på linje. Det var drømmen, som vi alle har. Et roligt liv i egen bolig, en partner, måske nogle børn og så tryghed. Kun en enkelt så sig selv som ikke havende nogen fremtid overhovedet. Flere drømmer om egen bolig, men mon ikke de fleste bliver sluset ud til nye bosteder, nye pædagoger og nye fysiske rammer?

Som afrunding på dette afsnit skal fremhæves beboernes møde med "systemet". Som det fremgik af empirien, dukkede der et par problemstillinger op om, hvorvidt beboerne havde den forståelse, som de vel burde have, for de vilkår, som de er anbragt under. Problemet med at forstå, hvad et tiltalefrafald er; hvad en mentalerklæring er, og hvilken afgørende betydning den har for beboeren og dennes fremtid; og endelig: Hvad det vil sige at have en såkaldt længstetid i sin dom.

At den diagnosticering, som hele dette kompleks bygger på, er usikker, og at man eksempelvis kan blive bedømt til at være udviklingshæmmet, selvom man ikke er det, eller eventuelt omvendt, ser jeg som et stort problem for retssikkerheden og for retssystemet. Der er også et eksempel på, at en person har snydt sig til et dårligere resultat ved en IQ-test, end hvad der var reelt (DR-Nyheder 2020).

Der er tale om begreber, som godt nok kan være komplekse at forstå, men som vel er vigtige, at beboeren forstår. Hvordan det eventuelt kan lade sig gøre at få alle beboere til at forstå indholdet af alle områder af dette

---

¹² Se afsnittet om Længstetid s. 105

system, der jo er ansvarlig for deres dom, skal jeg ikke kunne sige. Men det er efter min vurdering et område, der burde sætte mere fokus på at skabe værktøjer, der kan gøre disse komplekse begreber mere forståelige. Måske kunne man forsøge med tegneseriemediet, som det er set gjort i England. Eller som man gør i Norge, hvor denne målgruppe bliver idømt ”tvungen omsorg”, hvor man ikke i samme grad gør brug af sikrede afdelinger, men i stedet af menneskelige mure. Det betyder så, at man i Norge bruger stort set lige så mange penge på en tredjedel beboere¹³.

En ting er sikker. Der er stor forskel på den virkelighed, som denne rapport afdækker, og det vi selv siger, vi ønsker, som også Kay Jokil skriver i forordet.

Arbejdet med domfældte udviklingshæmmede er meget komplekst. Beboerne på Kofoedsminde adskiller sig på mange måder ikke fra andre mennesker eller andre kriminelle ud over deres udviklingshandikap. Deres håb og drømme er stort set de samme. Det siger også noget om, hvor vigtigt det er, at vi forsøger at sætte os ind i den virkelighed, som beboeren oplever og lever i. Hvis vi skal kunne hjælpe disse mennesker, og det er jo dét, nogen af os har påtaget os, kræver det, at vi forstår, hvordan det enkelte menneske oplever sig selv og sin egen situation. Så denne viden fortæller os, at hvor man kunne ønske sig værktøjer, metoder eller tilgange, der kan hjælpe disse mennesker med at blive forstået og imødekommet bedst muligt, så er det vigtigste, at man lærer mennesket at kende og møder det ud fra en anerkendende tilgang, hvilket er det, som Kierkegaard beskriver i prologen.

---

¹³ Se afsnittet Dansk lovgivning og udenlandsk s. 107

DEL 2

Del to er en generel gennemgang af det specielle felt, som de interviewede beboere er en del af.

Institutionen Kofoedsminde

Kofoedsminde ligger i Rødbyhavn på Lolland, og er et botilbud under Lov om Social Service, som drives af Region Sjælland. Da Kofoedsminde indtil videre er det eneste botilbud af sin art, modtages her dømte fra hele Danmark og Rigsfællesskabet.

Kofoedsminde er en del af den tidligere centralinstitution Rødbygård, der i 1960'erne havde omkring 900 beboere og 560 ansatte (Larsen 2010).

Kofoedsminde blev i 1983 et bosted for udviklingshæmmede med dom, og havde Storstrøms Amt som driftsherre frem til 2007, hvor Kofoedsminde, i forbindelse med strukturreformen, blev et botilbud i Region Sjælland. Kofoedsminde huser domfældte udviklingshæmmede, der har begået personfarlig kriminalitet som brandstiftelse, seksualforbrydelse, drab og voldsforbrydelse¹⁴.

Kofoedsminde består af en række enheder, heraf en del store rødstensbygninger tilbage fra 1920'erne, hvor de var en del af Rødbygård, samt nyere og mere moderne bygninger. Da Kofoedsminde er et delvist sikret botilbud, er det første, som man bemærker, de seks meter høje hegn, der indrammer en stor del af Kofoedsmindes bygninger. Andre fysiske karakteristika, der afslører, at der er tale om en specialinstitution, er sluseporte til gående og sluseporte til biler, som leder tanken hen på Knuthenborg Safaripark eller lignende. Derudover vil den opmærksomme gæst kunne spotte pigtråd, overvågningskameraer, infrarøde lamper til

---

¹⁴ For mere baggrund læs (Holst 2018 Kapitel 3)

natoptagelser, bevægelsessensorer, og endelig er de ansatte udstyret med magnetkort og koder til døre og porte, samt mobilt kommunikationsudstyr med overfaldsalarmer.

For tiden (november 2021) er der anbragt cirka 100 personer på Kofoedsminde's sikrede og åbne afdelinger, og der er ansat over 400 medarbejdere. Langt den største del af Kofoedsminde's beboere er anbragt på en af de sikrede afdelinger¹⁵.

Retlig regulering

Kofoedsminde er et socialpædagogisk botilbud og ikke et fængsel. Nogle beboere er her i kort tid, måske måneder, mens enkelte på nuværende tidspunkt har boet her i mere end tredive år med ringe udsigt til nogen sinde at komme ud, da de stadig vurderes for farlige til at kunne lukkes ud i samfundet. De domsanbragte på Kofoedsminde er fritaget for straf ifølge straffeloven, fordi de er udviklingshæmmede eller befinder sig i en tilstand, der kan sidestilles med udviklingshæmning¹⁶. Beboerne på Kofoedsminde er en specielt sårbar gruppe af mennesker, der har begået ekstreme handlinger, og er endt i en ekstrem situation.

Tre typer lovgivning

I dansk retspraksis er der i hovedtræk tre muligheder, hvis man kommer for en domstol efter et brud på straffeloven.

For det første er der det, som kan kaldes "almindelige" kriminelle. Det betyder, at den sigtede bedømmes til at være strafegnet, og ikke lider under nogen former for psykologiske eller psykiatriske tilstande. En sådan sigtelse vil ved en domfældelse medføre, at personen idømmes en

---

¹⁵ Pr. 8.10.2021 er der anbragt 78 beboere på sikret og 9 beboere på åbne afdelinger

¹⁶ Straffelovens § 16.2

sanktion efter straffeloven, og ved en afsoning af dommen underlægges han Kriminalforsorgen, som er ansvarlig for driften af de danske fængsler. I fængslet vil han kunne låses inde i sin celle om natten, eller når fængselspersonalet skønner det.

I et andet tilfælde, hvor den sigtede bliver diagnosticeret til at lide af en psykiatrisk lidelse, er vedkommende ikke egnet til straf efter §16 i straffeloven. Han dømmes derfor ikke til en sanktion under straffeloven, men får i stedet en foranstaltningsdom, hvor han kan dømmes til at modtage psykiatrisk behandling (behandlingsdom), eller i grove tilfælde, anbringelse på en lukket retspsykiatrisk afdeling, hvor han kan behandles, både med og mod sin vilje efter Psykiatriloven¹⁷.

Under en sådan foranstaltning kan patienten ud over frivillig behandling underkastes tvangsmedicinering, og i specielle voldsomme situationer kan man vælge at fiksere patienten, hvis det skønnes nødvendigt. Dette kan gøres med hjemmel i Psykiatriloven.

Det tredje tilfælde, og det som denne rapport handler om, er når en borger diagnosticeres som udviklingshæmmet. I det tilfælde vil borgeren også være strafuegnet efter Straffelovens (STL.) §16 og blive idømt en foranstaltning efter STL §68, hvorved han kan dømmes til kommunalt tilsyn eller i de groveste tilfælde ophold på en sikret afdeling på Kofoedsminde efter Lov om Social Service (Serviceloven). På en sikret afdeling er der dog ikke mulighed for at låse den dømte inde på sit værelse, undtagen i helt specielle tilfælde¹⁸.

---

¹⁷ Bekendtgørelse af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien m.v. LBK nr. 936 af 02/09/2019

¹⁸ Indgreb efter LSS kap 24D. Se afsnittet Dansk lovgivning og udenlandsk side 107

Kært barn har mange navne

Den betegnelse, der oftest anvendes i det socialpædagogisk område, er ”Udviklingshæmmet”.

Men hvis vi prøver at se tilbage igennem de sidste godt hundrede år, har mennesker med udviklingshæmning haft mange mere eller mindre flatterende benævnelser:

Idiot

Åndssvag

Imbecil

Debil

Evnesvag

Mentalt retarderet

Psykisk handicappet

Udviklingshæmmet

Person med betydelig og varig nedsat funktionsevne

FAKTABOKS

Mentalerklæringen

Hvordan bedømmes en person så til at være strafegnet eller strafuegnet?

Det er retslig praksis, at alle personer, som er sigtet for grov personfarlig kriminalitet, underkastes en mentalundersøgelse.

Derudover står der i Retsplejelovens §808, at der skal udføres en personundersøgelse, hvis det anses for en mulighed, at den sigtede kan idømmes ”*retsfølger, der træder i stedet for straf*”. Dette kunne eksempelvis være, at man har mistanke om, at den sigtede kan være psykisk syg eller udviklingshæmmet. Ansvaret for personundersøgelsen ligger hos Kriminalforsorgen, og udføres oftest af en socialrådgiver. I

undersøgelsen afdækkes forhold vedrørende den sigtedes *”personlige forhold, herunder navnlig hans tidligere og nuværende forhold i hjem, skole og arbejde, samt hans legemlige og åndelige tilstand”*.¹⁹

Hvis der her ved denne undersøgelse, eller i øvrigt gennem kontakten til den sigtede, er indikationer på, at han er psykisk syg eller udviklingshæmmet, sendes han videre til mentalundersøgelse. Mentalundersøgelsen²⁰ forestås af en psykiater, og mentalundersøgelsen ender med at konkludere, hvorvidt den sigtede er psykisk syg, udviklingshæmmet eller mentalt retarderet, som det hedder i loven.

Udover diagnosen afsluttes mentalerklæringen med en anbefaling af en foranstaltning, som den ansvarlige psykiater mener, den sigtede bør idømmes, dersom han findes skyldig i retten. En anbefaling, der som oftest følges ved domsafsigelsen.

I kommentarerne til loven (Greve m.fl. 2009) anføres, at man har moderniseret sproget ved en lovændring i 1997. Man er gået væk fra betegnelsen *”åndssvag”* og bruger i stedet *”mentalt retarderet”*. Samme ord anvendes i psykiatrisk og psykologisk terminologi, mens der i det socialpædagogiske arbejde oftest bruges betegnelsen *”udviklingshæmmet”*. Som en lille kuriositet skal det nævnes, at *”idioti”* den dag i dag er at finde i WHO’s danske oversættelse af ICD-10 (World Health Organization 2009).

Danmark følger WHO’s definition for udviklingshæmning, når vi dømmer denne gruppe for kriminelle handlinger jvf. STL. §16. 2. Her defineres mental retardering eller udviklingshæmning som en *”tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau. Det gælder især kognitivt, sprogligt, motorisk og socialt. Tilstanden viser sig i barndommen*

---

¹⁹ <https://danskelove.dk/retsplejeloven/808>

²⁰ Se mere om mentalundersøgelse her:

<https://www.retspsykiatrisklinik.dk/Erkl%c3%a6ringen-juridisk-set>

og bidrager til det samlede intelligensniveau. Den samlede intelligens angives at ligge mindre end 70" (World Health Organization 2009 (F70 - 79)).

Det er vigtigt at understrege, at hvis vi går ud fra, at der er mellem 80.000 og 100.000 udviklingshæmmede i Danmark (Sørensen og Larsen 2006), er antallet af dømte pr. år en meget lille del af populationen af udviklingshæmmede²¹. Der er uklarhed om dette tal. Ud over det nævnte skøn, har Socialstyrelsen skønnet, at det drejer sig om 50.000 mennesker. Det er dette tal, som også pårørendeorganisationen LEV anvender. I 2014 anslog Statens Institut for Folkesundhed, at der var knap 80.000 udviklingshæmmede i Danmark (Flachs 2014). Der er helt sikkert et stort mørketal på dette område, og en del mennesker, som er udviklingshæmmede, klarer sig igennem livet på den ene eller anden måde, uden nogensinde at blive diagnosticeret.

Domstyperne

Når en person, der er udviklingshæmmet, modtager en dom for en overtrædelse af Straffeloven, er der fem forskellige grader af foranstaltning i dommen. Vi kalder disse domme type 1. – 5. domme. Domstyperne er fastsat af Rigsadvokaturen (Rigsadvokaten 2019 Afsnit 5.2.).

Type 1. Dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap.

---

²¹ Hvis vi går ud fra at der er 80.000 mennesker med udviklingshæmning, betyder det at 0,2 % (n=167) af denne gruppe i 2019 modtog en foranstaltningsdom. Dette kan ses i modsætning til, at samme år blev 0,37% af den samlede danske befolkning dømt for en straffelovsovertrædelse (<https://www.statistikbanken.dk/10338>)

Type 2. Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling.

Type 3. Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap.

Type 4. Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap.

Type 5. Påstand om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedernes bestemmelse om ophold og arbejde.

(Ibid)

Som det fremgår, er der et fald i graden af indgriben i foranstaltningen fra type 1, hvor den dømte bliver anbragt på en sikret afdeling, og til type 5, hvor den dømte kan bo, hvor han ønsker, men er underlagt kommunens tilsyn.

En interessant detalje ved visse domstyper er, at det ikke er en domstol, men den dømtes hjemkommune (tilsynsmyndighed), der har muligheden for at gøre anbringelsen af den dømte mere eller mindre indgribende. Det gør sig gældende i type 2 og type 4, hvor tilsynsmyndigheden kan træffe afgørelse om, hvorvidt en dømt skal være på en sikret eller en åben afdeling, eller om en dømt skal bo hjemme eller på institution. Særligt interessant er det i forhold til placering efter en type 2 dom, hvor det ikke bare er et spørgsmål om, det er en sikret eller en åben afdeling, den dømte skal bo på, men også hvem der kommer til at betale, da anbringelser på sikret afdeling er objektivt finansieret. Det vil sige, at det er staten, der

dækker udgifterne, mens udgifter på en åben afdeling pålægges hjemkommunen.

Tabel 2 illustrerer hvorledes domstyperne fordeles sig i perioden 2013 – 2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Type 5	28	10	21	21	26	16	26
Type 4	61	93	97	93	105	99	105
Type 3	11	22	11	8	22	10	22
Type 2	9	5	16	8	10	15	10
Type 1	2	2	3	0	4	1	4
I alt	111	132	148	130	120	141	167

TABEL 2 FORDELING AF DOMSTYPER

Som det fremgår af Tabel 2 er langt den største del af dommene i den milde ende type 4 og type 5

Sammen med den generelle stigning i antallet dømte udviklingshæmmede som illustreret i Tabel 2, har Kofoedsminde igennem det seneste årti oplevet en stigende belægning på de sikrede afdelinger. Årsagen til dette kan ikke beskrives entydigt, men et par bud kunne være, at der opstår en "tilsanding" ved, at de dømte får opretholdt deres dom til sikret afdeling, og de sikringsdømte derved bliver flere og flere med tiden²². Desuden oplever man på Kofoedsminde en stor stigning i antallet af varetægtssurrogater²³.

---

²² Eksempelvis blev der indskrevet 22 beboere på Kofoedsminde i 2020. Samme år blev der udskrevet 13.

²³ Varetægtssurrogat svarer til varetægtsfængsling og betyder at den sigtede, men endnu ikke dømte anbringes på Kofoedsminde, mens sagen klagøres til domsbehandling. Herunder udarbejdelse af mentalerklæring
I 2016 blev der anbragt 3 beboere i varetægtssurrogat. I 2020 var dette tal 17.

Længstetid

De domme, som beboerne på Kofoedsminde idømmes, er oftest uden længstetid. Det betyder, at der ikke er nogen slutdato på dommen, men at den kan forlænges, hvis det af retten skønnes, at beboeren er for farlig at flytte fra en sikret afdeling til en åben, men det kan også betyde, at beboeren ved en ny vurdering får domsændring til en mindre indgribende domstype. Reglen er, at den dømte skal have afprøvet sin dom, hvorvidt den skal ændres eller ophæves 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste 2 år. Dette er gældende ved domme uden længstetid. Efter denne periode eller ved domme med mindre længstetid, skal dommen prøves mindst hvert andet år, men beboeren har muligheden for at få optaget dommen årligt (Rigsadvokaten 2019 Afsnit 4.4.). Dette betyder, at en beboer kan få forlænget sin dom stort set uendeligt. Lige nu sidder der enkelte beboere, som har været anbragt på Kofoedsminde i mere end 25 år. Så her er stort set tale om "livstidsstraf", selvom beboerne efter loven ikke er egnede til straf.

Forskellen mellem at blive idømt en foranstaltning eller en straf efter straffeloven medfører konkret, at to personer, der sammen er dømt for den samme handling, som eksempelvis sammen har begået grov vold, kan ende med meget forskellige anbringelsestider. Personen, som ikke er udviklingshæmmet, kan få en ubetinget fængselsdom på eksempelvis seks måneder, mens hans medskyldige, som er udviklingshæmmet, kan risikere at skulle bo på Kofoedsminde i en årrække. Dette giver et anderledes perspektiv på begrebet "ikke egnet til straf". I juridisk forstand er der ikke tale om en straf, men en foranstaltning. Men hvis man spørger den udviklingshæmmede i eksemplet, vil han svare, at han ikke bare bliver straffet, men at han også bliver straffet hårdere end den person, han begik forbrydelsen sammen med.

En foranstaltningsdom er i juridisk forstand ikke en straf, på samme måde som en behandlingsdom under psykiatrilovgivningen heller ikke er at betegne som en straf. Men vi har valgt, at vi i det danske samfund ikke straffer folk korporligt, men ved frihedsberøvelse. Det er derfor forståeligt, at den domfældte oplever sig selv som straffet. Han har jo netop fået frataget sin frihed.

Formålet med foranstaltningen er, at den domfældte dømmes til et socialpædagogisk tilbud, og hjælp, støtte og guidning, så han på et tidspunkt kan klare sig selv, enten i egen bolig, eller også på et almindeligt botilbud til mennesker med udviklingshæmning.

En organisation i rivende udvikling

I oversigten i indledningen fremgik det, at der fra 2010 frem til 2019 har været en stigning i antallet af dømte fra 109 – 167. Dette er en stigning over 10 år på 53 %. Ser man længere tilbage til 2002 ses et spring i antallet af dømte fra 55 frem til 167 eller en stigning på 204% over 17 år.

Den store stigning i domme på dette område har været debatteret gennem de seneste år og er igen aktuell i forbindelse med, at Socialstyrelsen forsøger at afdække det fremtidige behov for pladser, tilbud og bosteder for udviklingshæmmede (Socialstyrelsen 2019).

På trods af et forholdsvis stabilt antal type 1 og type 2 domme i de seneste år, og på trods af, at vi ser et fald i kriminaliteten i hele landet, har Kofoedsminde gennem det seneste årti oplevet en stor stigning i indskrivninger på sikret afdeling og i varetægtssurrogat, som nævnt tidligere. Men der ses også en stigning af udviklingshæmmede, som modtager domme, men som idømmes mindre indgribende foranstaltninger. Dette fremgår tydeligt af Tabel 2, hvor man kan se, at det er type 5 og navnlig type 4 domme, som er de domstyper, der oftest tildeles.

Dansk lovgivning og udenlandsk

Jeg vil ikke i detaljer gå ind i at sammenligne Danmarks og andre landes lovgivning på området, men blot pointere, at vi i Danmark har en unik model i forhold til, hvordan vi behandler domfældte udviklingshæmmede. Lande, som vi umiddelbart sammenligner os med, har en anden tilgang til dette område og til, hvordan den gældende lovgivning placeres. Forskellen ligger først og fremmest i, at vi i Danmark har placeret ansvaret for anbringelsen under Lov om Social Service (LSS). Dermed er opholdet og behandlingen af de domfældte udviklingshæmmede en social opgave og underlagt den sociale lovgivning. Kofoedsminde er et bosted under LSS § 108 på linje med mange andre bosteder for udviklingshæmmede landet over. Det betyder blandt andet, at beboerne har deres egen lejlighed, og at de betaler husleje. De bliver tilbudt beskæftigelse efter LSS §103 på nogle af Kofoedsminde beskæftigelsestilbud eller undervisning på folkeskoleniveau i Kofoedsmindes skole. At de rummes af LSS betyder, at regler for magtanvendelse efter LSS Kapitel 24D gælder for Kofoedsmindes beboere. Reglerne er i de senere år blevet mere indgribende, hvilket blandt andet betyder, at der er åbnet for muligheden af at søge om tilladelse hos borgerens hjemkommune til eksempelvis at til at ransage et værelse, begrænse beboerens adgang til intranet eller mobiltelefon, eller at låse beboeren inde i lejligheden om natten²⁴. På den anden side er fiksering og tvangsmedicinering for at bringe en beboer til ro ikke lovligt under LSS. Dette kan imidlertid foretages på personer, der er indlagt på en psykiatrisk afdeling, ligesom der er adgang til flere magtmidler i de danske fængsler.

---

²⁴ Beslutningsmyndigheden for at opnå tilladelse til disse indgreb ligger hos kommunalbestyrelsen eller lederen af bostedet og lederens stedfortræder i tilfælde, hvor iværksættelse af indgrebet er uopsætteligt og ikke kan afvente, at sagen behandles af kommunalbestyrelsen LSS § 137 f. 2.

Hvis vi ser på Norge, Storbritannien, Australien og Holland, som er lande Kofoedsminde har haft samarbejde med gennem tiden, så er der her tale om, at domfældte udviklingshæmmede i disse lande enten anbringes på psykiatriske afdelinger eller i fængsel (Søndenaa og Holst u.å.). Dette betyder, at vi i Danmark har en mere socialfaglig tilgang til domfældte udviklingshæmmede (Nyhus m.fl. 2021), mens de nævnte lande primært har en sundhedsfaglig og/eller en tilgang, der tager udgangspunkt i straf og rehabilitering som i landenes – og Danmarks – respektive fængselsvæsnere.

Grunden til, at Danmark skiller sig ud her, skal blandt andet findes i den udvikling, vi så, da Danmark - først med "Åndssvage-loven" fra 1959²⁵, og så 70'erne og 80'erne i forbindelse med særforsogets udlægning, hvor fokus skiftede fra en behandlingsdiskurs (Madsen 2005), hvor man så de udviklingshæmmede som syge, som skulle behandles, over til en handlingsdiskurs, hvor man så dem som samfundsborgere på linje med resten af befolkningen. Borgere, som skulle gives et socialpædagogisk tilbud (Holst 2018)²⁶.

Socialpædagogiske tilgange på Kofoedsminde

Beboerne på Kofoedsminde er meget forskellige mennesker og varierer både i forhold til funktionsniveau, komorbiditet (flere samtidige diagnoser), kulturelle baggrunde, alder og køn. På Kofoedsminde findes der beboere, der er iøjnefaldende udviklingshæmmede, hvilket indebærer, at man, når man møder dem, ser dem og taler med dem, så er man

---

²⁵ Det er i forbindelse med lovgivningens indførelse i 1959 at forsorgschefen N. E. Bank-Mikkelsen udtrykker at de åndssvage skulle hjælpes til "et liv så nær det normale som muligt" (Kirkebæk 2001)

²⁶ For mere uddybende om det historiske bag denne udviklingen af tidligere socialpædagogiske diskurser se også: (Andersen 2018; Duedahl 2019; Kirkebæk 1993, 2001; Vaczy Kragh m.fl. 2015; Øgendahl 2000)

umiddelbart klar over, at de er udviklingshæmmede. På den anden side er der beboere, der ved første øjekast ikke fremtræder påfaldende udviklingshæmmede, ligesom mange af beboerne mestrer at føre en samtale, uden at man umiddelbart bemærker noget. Der er ikke tale om stereotyper, men om en stor variation blandt beboerne på Kofoedsminde. Dette betyder så, at de socialpædagogiske og sundhedsfaglige tilgange og behandlinger på samme måde må variere ud fra individuelle hensyn.

Overordnet har Kofoedsminde en tilgang, hvor det er beboeren, der er i centrum. En kriminalitetsforebyggende indsats skabes ved, at der i samarbejde med beboeren skabes et narrativ med et ressource- og udviklingsorienteret fokus, som kan bidrage til at give ham kontrol over eget liv.

At kunne tage kontrollen over sit eget liv tilbage og opleve, at man kan noget. At opleve, at man ér noget, er en af nøglerne til den kriminalitetsforebyggende indsats på Kofoedsminde.

Rent metodisk støttes dette arbejde op af "Fælles Praksis", som er Kofoedsmindes overordnede ramme, der blandt andet består af en udredning og ressourceafklaring, PLATFORMEN. Opfølgning med udviklingssamtaler BUS (Beboer Udviklings Samtaler). Støtte til krise og affektregulering i form af TRYGHEDSPLANER, samt hjælp til at arbejde med mestring af eget liv gennem et grundigt og kontinuerligt DELMÅLSARBEJDE, der på sigt fokuserer på, at beboerne skal kunne komme videre i deres liv og ud af kriminalitet. Ud over dette er der inden for Kofoedsmindes værdisæt muligheder for at supplere eklektisk i forhold til anvendelse af socialpædagogiske metoder og tilgange²⁷.

---

²⁷ Se materialet på Kofoedsmindes hjemmeside. Eksempelvis Værdier: <https://kofoedsminde.dk/wp-content/uploads/2020/04/pixi-vardigrundlag-version-3.pdf>
Og Fælles Praksis: <https://kofoedsminde.dk/faelles-praksis/>

Min egen rolle

Som titlen angiver, søger undersøgelsen at vægtlægge beboernes eget perspektiv, og er af denne grund stærkt empiribåret. Det er vigtigt for mig at understrege, at jeg har valgt at lade den del af rapporten afspejle, så præcist som muligt, hvad der er beboernes egen oplevelse af deres situation. Det betyder, at jeg har forsøgt at være så loyal over for beboernes fortællinger og deres oplevelse af virkeligheden, som det er mig muligt. Dette kan medføre kritik i retning af, at jeg har ageret "mikrofonholder" eller har været ukritisk. Dette er dog helt bevidst fra min side. Jeg mener, at den eneste måde at starte en diskussion om en gruppes virkelighed, er ved at sætte sig i deres sted og forsøge at forstå deres virkelighed. Det er her al sand hjælpekunst starter, som Kierkegaard skrev jvf. prologen.

Det er vigtigt for mig at gøre det helt klart, at jeg er ansat i den institution, som jeg skriver om. Dette medfører en risiko for, at jeg - på trods af, at jeg naturligvis gør, hvad jeg kan, for at undgå dette - kan være personlig og fagligt biased. Læseren bør derfor læse denne rapport med denne viden "in mind". På den anden side giver mit kendskab til feltet "domfældte udviklingshæmmede" - og min mangeårige indsigt i de mennesker, organisationer, institutioner og professioner, der befinder sig i eller beskæftiger sig med feltet - nogle fordele, som en udefrakommende ikke vil have. Ud over, at jeg kender feltet til bunds, har jeg som "insider" en anden fordel. Jeg har nemmere ved at komme forbi "gatekeepers", personer med viden og magt (James 2013), som det ofte kræver et stort samarbejde med, for at kunne få projektet til at fungere i praksis. Dette er navnligt aktuelt i lukkede systemer, som fængsler og sikrede institutioner, som i tilfældet med Kofødsminde. Det gjorde, at det var muligt at få aftalt de femten interview relativt let, fordi jeg nemt kunne få hjælp af det pædagogiske personale til at formidle, hvad interviewet handlede om, og

hvad formålet med det var. Dette havde været meget tidskrævende, og måske slet ikke muligt, hvis jeg selv skulle opsøge beboere, der ikke kendte mig i forvejen, én efter én, og overtale dem til at give mig et interview.

I forhold til beboerne var jeg på den ene side en insider, da jeg kommer som en ansat, der normalt sidder i administrationsbygningen. Dette måtte jeg sande et par gange undervejs, hvor beboerne rettede klagepunkter til mig, da jeg jo var en af "dem derovre fra", eller også var der lige noget ved deres sag, de mente, jeg kunne fikse. Det, måtte jeg forklare, lå ikke i min magt, og at de i stedet skulle henvende sig til deres pædagoger eller afdelingslederen.

På den anden side var jeg en outsider i forhold til den livsverden, som jeg interviewede dem om, og som jeg kun har en perifer kontakt med i min hverdag.

Hvorvidt det lykkedes for mig at være loyal overfor beboernes fortællinger, vil jeg lade være op til læserne, beboerne, andre interessenter, mine kolleger på Kofoedsminde og andre fra lignende og korresponderende institutioner i Danmark.

Udvælgelse af beboere

Mit mål var at få talt med 10 – 15 beboere, og i den proces var der selvfølgelig spørgsmålet om, hvilke eksklusions- eller inklusionskriterier, jeg skulle gå ud fra. Jeg endte med at måtte se i øjnene, at det først og fremmest blev et spørgsmål om hvem, der i det hele taget ønskede at tale med mig, og hvem, det var muligt at interviewe. I forhold til den sidste parameter, var jeg meget afhængig af, hvad afdelingslederne og koordinatorene mente. I nogle tilfælde mente de, at det ville blive problematisk at få et sammenhængende interview på grund af beboerens funktionsevne. I andre tilfælde var man bekymret for, at et interview af en person "udefra" skulle stresser beboeren. Jeg var derfor i første omgang

afhængig af, hvilke beboere, som dé mente, jeg kunne interviewe. Dette affandt jeg mig med, og over halvdelen af beboerne blev udvalgt på denne måde. De sidste kom til undervejs, ved at de selv meldte sig, når jeg kom ud på afdelingerne, eller ved, at jeg spurgte dem, når jeg mødte dem, om de kunne tænke sig at deltage i projektet. I nogle tilfælde blev det, at beboeren mødte mig "tilfældigt" på afdelingen, og vi fik en snak, befordrende, og derefter ville beboeren gerne indgå i et interview.

Gennemførelse af interview

For at træffe aftaler om interviewene fik jeg hjælp af personalet fra de pågældende afdelinger. Både til at overtale beboerne til at medvirke, men også til at lave de konkrete interviewaftaler. Det var på alle måder en fordel, at det blev ansatte, som beboeren havde en god relation til, der fortalte om projektet, og som lavede aftalerne. Beboerne fik mulighed for, i det omfang det var muligt af sikkerhedsmæssige årsager, at bestemme, hvor interviewet skulle forgå. På et kontor på afdelingen eller mit eget kontor, et mødeværelse i administrationsbygningen eller på deres eget værelse. Det blev vægtet, at det skulle være et sted, som de havde det godt med, og så var der mulighed for en kop kaffe eller kakao undervejs.

Der er tale om semistrukturerede interview, hvilket vil sige, at spørgsmålene er overordnede, så der er mulighed for at udvide dem. Dette giver mulighed for at møde indsigter, som man ikke er forberedt på. Der er til formålet udarbejdet en interviewguide, som er vedlagt som bilag.

Samtlige interview er fuldt transskriberede, og der er anvendt NVivo-software²⁸ til at bearbejde interviewmaterialet.

---

²⁸ Software som kan strukturere de store komplekse mængder data, der indsamles via eksempelvis interview eller observationer

Samtlige interviewede har underskrevet en samtykkeerklæring forud for interviewet.

Analyse

I løbet af arbejdet med rapporten har jeg sadlet om flere gange. Faktisk er den foreliggende rapport tredje udgave, efter at jeg har skiftet navnlig metodiske tilgange og analysestrategier ud.

Mine overvejelser har bestået i, at jeg har ønsket at give beboerne en stemme, men samtidig at undgå, at deres stemmer drukner i videnskabelige og teoretiske disputer. Så efter at have diskuteret rapporten med flere kolleger, besluttede jeg "to make it simple". Dette har blandt andet medført, at jeg har "vendt rapporten om", forstået på den måde, at det, der før var del 1, nu er del 2, og omvendt. Dette giver et større fokus på det, det drejer sig om hvor der i en videnskabelig afhandling normalt er normal tradition, at man starter med baggrundsstof og metodeovervejelser. Her sætter jeg det mest relevante først. Beboeren og dennes oplevelser.

Mit formål med rapporten var, at den skulle give beboerne en stemme og samtidig generere viden og indsigt i feltet og til de interessenter, der er omkring. Jeg frafaldt derfor oplagte teoretikere til fordel for min egen viden, mit eget "common sense-blik". Det koster så på det videnskabelige felt, men til gengæld er jeg sikker på, at det bliver mere interessant for målgruppen at læse. Og det har været en meget spændende proces for mig at skrive det.

Men for ikke helt at stå på bar bund, så kan man sige, at jeg vælger to af Steinar Kvaales tre fortolkningskontekster (Kvale og Brinkmann 2016).

Kort fortalt består fortolkningskontekster af, for det første "Den interviewedes selvforståelse". Det er i dette tilfælde beboerne i denne

rapport, og det er deres oplevelser og tolkninger, som de svarer på i interviewene, uden filter. Den anden er det, Kvale kalder "Kritisk common sense-forståelse". Denne fortolkning går ud over de talte ord, og det er her, mine egne tolkninger kommer ind. Der er altså tale om en bredere fortolkning med udgangspunkt i min egen viden og erfaringer, som jeg ønsker at videregive til læseren. Kvales tredje fortolkningskontekst er den "Teoretiske forståelse", som jeg har valgt fra i denne rapport, for det er ikke forskningssamfundet, denne rapport har fokus på, men beboerne og de interessenter, der beskæftiger sig med dem, eller som måske skal til at arbejde med dem på den ene eller den anden måde.

Så læseren må også forholde sig til, at det er mine betragtninger, der er i opsamlingerne og den endelige afrunding, og at det er mig, der har udvalgt og stillet spørgsmålene.

Måske jeg så en anden god dag kunne finde på at skrive en artikel om emnet, som er mere teoretisk underbygget. Den mulighed er der jo altid.

Litteratur

- Andersen, Finn. 2018. "Oligofreni psykiatrien i et historisk perspektiv". S. 32–65 i *Udviklingshæmning : en grundbog*, redigeret af K. Sørensen, D. Eifer, og M. Egelund Olsen. Skødstrup: Oligo.
- Danske Regioner. 2010. *Et godt liv uden kriminalitet - anbefalinger til en bedre indsats for domfældte udviklingshæmmede personer*. København: Danske Regioner.
- DR-Nyheder. 2020. "Hans eget fupnummer holdt ham fast i fem år: Nu har Mikael bevis på, at han IKKE er retarderet". DR. Hentet 19. august 2020 (<https://www.dr.dk/nyheder/regionale/midtvest/hans-eget-fupnummer-holdt-ham-fast-i-fem-aar-nu-har-mikael-bevis-paa-han>).
- Duedahl, Poul. 2019. *Billeder fra en anden verden : De Kellerske Anstalters historie*. 2. udgave. Kbh.: Gad.
- Elvén, Bo Hejlskov. 2010. *Problemskabende adfærd ved udviklingsforstyrrelser eller udviklingshæmning*. Virum: Dansk Psykologisk Forlag.
- Espersen, Ida Nyegård. 2020. "Brist i op mod hver tredje mentalerklæring: Ordfører kalder det en skandale for retssikkerheden". *Berlingske.dk*. Hentet 19. august 2020 (<https://www.berlingske.dk/content/item/1442926>).
- Flachs, Esben M. m. fl. 2014. *Sundhedstilstanden blandt voksne med udviklingshæmning*. Statens Institut for Folkesundhed.
- Furseth, red. 2015. *Galskabens Fengsel*. Trondheim: Norsk Rettsmuseum.

- Gimbel, Anders. 2018. *Domfældte udviklingshæmmede – Data og fortællinger*. Specialområde Udviklingshæmning og ADHD, Region Midtjylland.
- Greve, Vagn, Asbjørn Jensen, Poul Dahl Jensen, og Gorm Toftegaard Nielsen. 2009. *Kommenteret straffelov, Almindelig del. (Commentaries to the Danish Penal Code)*. Bd. 9. Jurist og Økonomforbundets Forlag.
- Holden, Børge. 2010. *Udfordrende atferd og udviklingshemning. Atferdsanalytisk forståelse og behandling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Holst, Søren. 2018. "Mellem topstyring og improvisation". Aalborg Universitetsforlag.
- Holst, Søren, og Dorte Lystrup. 2013. *Brandstiftelse. Hærværk, kommunikation eller fascination. En undersøgelse af udviklingshæmmede brandstiftere*. Rødbyhavn: Kofoedsminde / Region Sjælland.
- Holst, Søren, Dorte Lystrup, og John T. Taylor. 2019. "Firesetters with intellectual disabilities in Denmark". *Journal of Intellectual Disabilities and Offending Behaviour* 10(4):72–81. doi: 10.1108/JIDOB-10-2019-0021.
- Hviid Jacobsen, Michael, og Anne-Stina Sørensen, red. 2013. *Kriminologi : - en introduktion*. Kbh: Hans Reitzel.
- Høgsbro, Kjeld. 2018. *Udfordrende adfærd. Konflikt håndtering på botilbud for mennesker med kognitive problemer*. København: Akademisk Forlag.

- James, Nalita. 2013. "Research on the 'Inside': The Challenges of Conducting Research with Young Offenders". *Sociological Research Online* 18(4):14.
- Justitsministeriet. 2020. *Nye foranstaltningsdomme i 2019*. Kbh.: Forskningskontoret.
- Kierkegaard, Søren. 1859. *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed : en ligefrem Meddelelse, Rapport til Historien*. København: C. A. Reitzel.
- Kirkebæk, Birgit. 1993. *Da de åndssvage blev farlige*. Bd. 1. Holte: SOC POL.
- Kirkebæk, Birgit. 2001. *Normaliseringens periode. Dansk åndssvageforsorg 1940 - 1970 med særlig fokus på forsorgschef N. E. Bank-Mikkelsen og udviklingen af Statens åndssvageforsorg 1959 - 1970*. SocPol.
- Kirkebæk, Birgit, og Iver Hornemann Møller. 2021. *Afhægtet : mennesker med udviklingshandicap og deres levevilkår*. Nakskov: Nota.
- Kvale, Steinar, og Svend Brinkmann. 2016. *Interview : det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 3. udg. København: Hans Reitzels.
- Kyvsgaard, Britta, og Anne-Stina Sørensen. 1998. "Britta Kyvsgaard: 'Den kriminelle karriere'". *Dansk sociologi* 9(4):113.
- Larsen, Anne Marie Hellgren. 2010. "Rødbygård- snak". *Udvikling, tidsskrift om udviklingshæmmede*, 26–30.
- Madsen, Bent. 2005. *Socialpædagogik: integration og inklusion i det moderne samfund*. Kbh.: Hans Reitzel.

- Mannow, Jonas. 2013a. "Forebyggelse af kriminalitet". S. 275–89 i *Kriminologi - en introduktion, Sociologi; nr. 1*. Kbh: Hans Reitzel.
- Mannow, Jonas. 2013b. "Psykologiske og biologiske teorier om kriminalitet". S. 149–66 i *Kriminologi - en introduktion, Sociologi; nr. 1*. Kbh: Hans Reitzel.
- Nyhus, Eskil, Søren Holst, Charlotte Munch, og Erik Søndena. 2021. "Forensic intellectual disability services: differences in staff perspectives in the Danish and Norwegian systems". *Journal of Intellectual Disabilities and Offending Behaviour*.
- Rigsadvokaten. 2019. *CIR1H nr 9923 af 29/04/2019, Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Psykisk afvigende kriminelle*.
- Socialstyrelsen. 2019. "Central udmelding. -Borgere med udviklingshæmning og dom med behov for anbringelse i sikret afdeling".
- Søndena, Erik, og Søren Holst. u.å. "Offenders with neurodevelopmental disorders and/or intellectual disabilities in four Nordic countries". i *Forensic Aspects of Neurodevelopmental Disorders: A Clinician's Guide*. Bd. in press, redigeret af J. McCarthy, R. Alexander, og E. Chaplin. Cambridge University Press.
- Sørensen, Kurt, og Per Lindsø Larsen. 2006. "Hvor mange udviklingshæmmede er der i Danmark?" redigeret af Center for oligofrenopsykiatri. *ViPU Viden 2*:10–13.
- Sørensen, Kurt, og Per Lindsø Larsen. 2018. "En introduktion til udviklingshæmning". S. 13–31 i *Udviklingshæmning : en grundbog*, redigeret af K. Sørensen, D. Eifer, og M. Egelund Olsen. Skødstrup: Oligo.

Tetzchner, Stephen von. 2003. *Udfordrende atfærd hos mennesker med lærehæmning. Betydning av kommunikation, boforhold og tjenester.*

Vaczy Kragh, Jesper, Stine Grønbæk Jensen, Jacob Knage Rasmussen, og Klaus Petersen. 2015. *Anbragt i historien - Et socialhistorisk projekt om anbragte og indlagte.* Svendborg: Socialstyrelsen og Svendborg Museum.

World Health Organization. 2009. *WHO ICD - 10, Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser, Danish edition.* Aarhus.

Øgendahl, Claus. 2000. *Socialpædagogernes historie.* Socialpædagogernes Landsforbund.

Østergaard, Stine Vernstrøm m. fl. 2015. *På vej mod ungdomskriminalitet : hvilke faktorer i barndommen gør en forskel?* SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Bilag

Spørgsmålene er vejledende. Forsøg at få informanterne til selv at fortælle.

Fortid

Fortæl om din barn- og ungdom

Hvor i landet kommer du fra?

Fortæl om dine forældre

Hvor mange forældre og hvornår

Hvad lavede de?

Følelsesmæssige forhold. Kan du li dem, kan de li dig?

Materielle forhold

Misbrug, kriminalitet i familien?

Kærlighed vold, omsorgssvigt

Fortæl om din skoletid?

Kunne du li at gå i skole?

Synes du at du lærte noget?

Havde du nogle gode lærere du kunne tale med, eller andre voksne?

Hvor længe gik

Fortæl om dine venner.

Havde du mange venner?

Hvad lavede i sammen?

Har du stadig kontakt til dine venner?

Fortæl om din kriminalitet

Hvornår blev du taget af politiet?

Hvad havde du gjort?

Hvorfor gjorde du det?

Var du alene om det?

Hvordan gjorde du / I?

[Ankomst til Kofoedsminde](#)

Fortæl om hvordan du fik din dom

Fortæl hvordan oplevede du at skulle retten?

(Hvordan var det? Hvem var tilstede? Hvordan var det at være i retsalen? (Følelser, tanker, billeder)

Fortæl hvordan var det at modtage dommen?

(Følte du det retfærdigt eller ej? Blev du ked af det; var du ligeglad; var du vred? Var det OK?)

Hvordan var det at ankomme til Kofoedsminde?

Hvilke forestillinger havde du om Kofoedsminde inden du kom herhen?

Fortæl om din første dag. Hvad skete der? Hvordan kom du herhen, hvem tog imod dig, hvordan oplevede du mødet med Kofoedsminde. (Følelser, tanker, billeder)

Nutid

Fortæl om hvad det vil sige at bo på Kofoedsminde

Fortæl om din dagligdag

Hvad får du dagen til at gå med?

Er du tilknyttet UC, og hvad laver du der?

Hvad laver du i boligen?

Hvad får du din fritid og aftener til at gå med

Hvad laver du i weekenden?

Hvad laver du når UC holder ferie?

Fortæl om de ansatte

Hvad kan du bedst lide ved de ansatte?

Hvad er det værste ved de ansatte?

Fortæl en god historie om en ansat

Fortæl en dårlig historie om en ansat

Fortæl om dine medbeboere

Hvad kan du bedst lide ved dine medbeboere?

Hvad er det værste ved dine medbeboere?

Fortæl en god historie om en medbeboer

Fortæl en dårlig historie om en medbeboer

Fremtid

Fortæl om hvordan du ønsker din fremtid

Hvad håber du og drømmer om?

Bolig, beskæftigelse familie, børn, penge?

Beskriv dit drømmescenario

En rapport om beboerne og deres liv før, under og efter anbringelsen på en sikret afdeling for mennesker med udviklingshandicap. Mennesker der har begået kriminalitet, der er så alvorligt at de dømmes til ophold på en sikret institution.

En institution der placerer sig i krydsfeltet mellem sociale tilbud, psykiatriske tilbud og strafferetslige tilbud.

ISBN 978-87-973790-0-4